

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

SAYI

167

YAZ - 2020
HAZİRAN - TEMMUZ - AĞUSTOS

9009141992246
4 992 24 6
HTE-4992 NSSI

PANDEMI



önder¹⁹⁵⁸
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

YAZ - 2020
HAZİRAN - TEMMUZ - AĞUSTOS
SAYI:167

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
KAMBER ÇAL

Yayın Yönetmeni
ALİ YILDIZ

Editör
NURİYE ÇAKMAK ÇELİK

Yayın Kurulu
ABDURRAHİM AYAR
AHMET KAAAN
DEMET TEZCAN
EMETİ SARUHAN
ERSİN ÇELİK
GÜLCAN TEZCAN
MEHMET SÖNMEZ
MUKADDER GEMİCİ
SÜMEYYE ERTEKİN
RAİF NAS
TAYFUR ESEN
YUNUS TEKGÖÇEN

Tasarım ve Uygulama
ÖNDER BASIN TANITIM
İSLAM ŞENSÖZ

Kapak
NECMETTİN ASMA

Hukuk Danışmanı
Av. İSA AKKURT

Baskı
OFSET

İletişim
AKŞEMSETTİN MAH.
ŞAİR FUZULİ SK. NO:22
FATİH- İSTANBUL

0(212) 519 1953

Her hakkı mahfuzdur.
Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer
görüntülerin izin alınmadan veya
kaynak gösterilemeden her türlü
ortamda yayımlanması yasaktır.

2020 yılının başından itibaren Covid-19 virüsünün yol açtığı ve küresel çapta etkilerinin yaşandığı salgın, hayatımızın akışında derin etkiler bıraktı. Salgının ikinci dalgasına karşı tedbirler alınırken hayatın her alanında ortaya çıkan sonuçları üzerinde düşünme fırsatı da oldu insanlığın. Salgının fert ve toplum üzerinde nasıl bir iz bıraktığını görebilmek için, her akşam ekranlara yansıyan rakamların esaretinden kurtulup yaşadığımız şeyin etraflıca tefekkür edilmesi ve değerlendirilmesi gerekiyor.

Teknolojinin imkânlarının küreselleştirirken bireyselleştirdiği insanlık, salgın sürecinde tek başına sorunların üstesinden gelemeceğini ve herkesin aynı gemide olduğu gerçeğini bir kez daha görmüş oldu. Ortaya çıkan bir başka hakikat de onca yeniliğe ve gelişmeye rağmen insanlığın aciziyetinin devam ettiğidir. Çağın en karakteristik özelliği olan “hız” paradoksal bir şekilde yıkımı da önlenmesi mümkün olmayan bir hızda bizlere sundu.

Bu sayımızda Müslüman lügatinden salgının seyrini değerlendirdik. Tecrübe ettiğimiz bu illet, bizlere isabet eden bir belâ mı yoksa bir cezâ mı? Buruk açılan iftarlar, yalnız geçen bayramlar, boş kalan sokaklar, kapatılan camiler bizlere ne söyledi? Ölümün her an yanı başımızda olduğu hissiyatı psikolojimize ve sosyolojimize nasıl tesir etti? Açlık korkusuyla yığıldıkça yığıldık mı yoksa elimizde olanı muhtaçlarla paylaştık mı? Tedbir alıp tevekkül etmek mi yoksa kendimizi dış dünyadan soyutlayıp kapıları kilitlemek mi? İmanımız arttı mı eksildi mi? Ne olacak bu çocukların uzaktan eğitim halleri?

Alanında uzman misafirlerimize sorup cevaplar aradık ve onları dergimizin satırlarında ağırladık. Aldığımız cevapları ve daha fazlasını 167. sayımızın sayfalarında sizlerle paylaştık. Rabbimizden temennimiz ve duamız bizi bu salgından kurtarması ve eş-Şafi ismi şerifinin tecellisiyle bizlere şifa vermesi. Gelecek sayımızda buluşmak üzere.

Ali YILDIZ
Yayın Yönetmeni

EĞİTİME DAİR ORTAK GÖREVİMİZ ÜZERİNE NOTLAR

ALPARSLAN DURMUŞ / 8



SÖYLEŞİ

İNANÇLARIMIZLA YÜZLEŞME SÜRECİNDEYİZ

EMETİ SARUHAN / 20



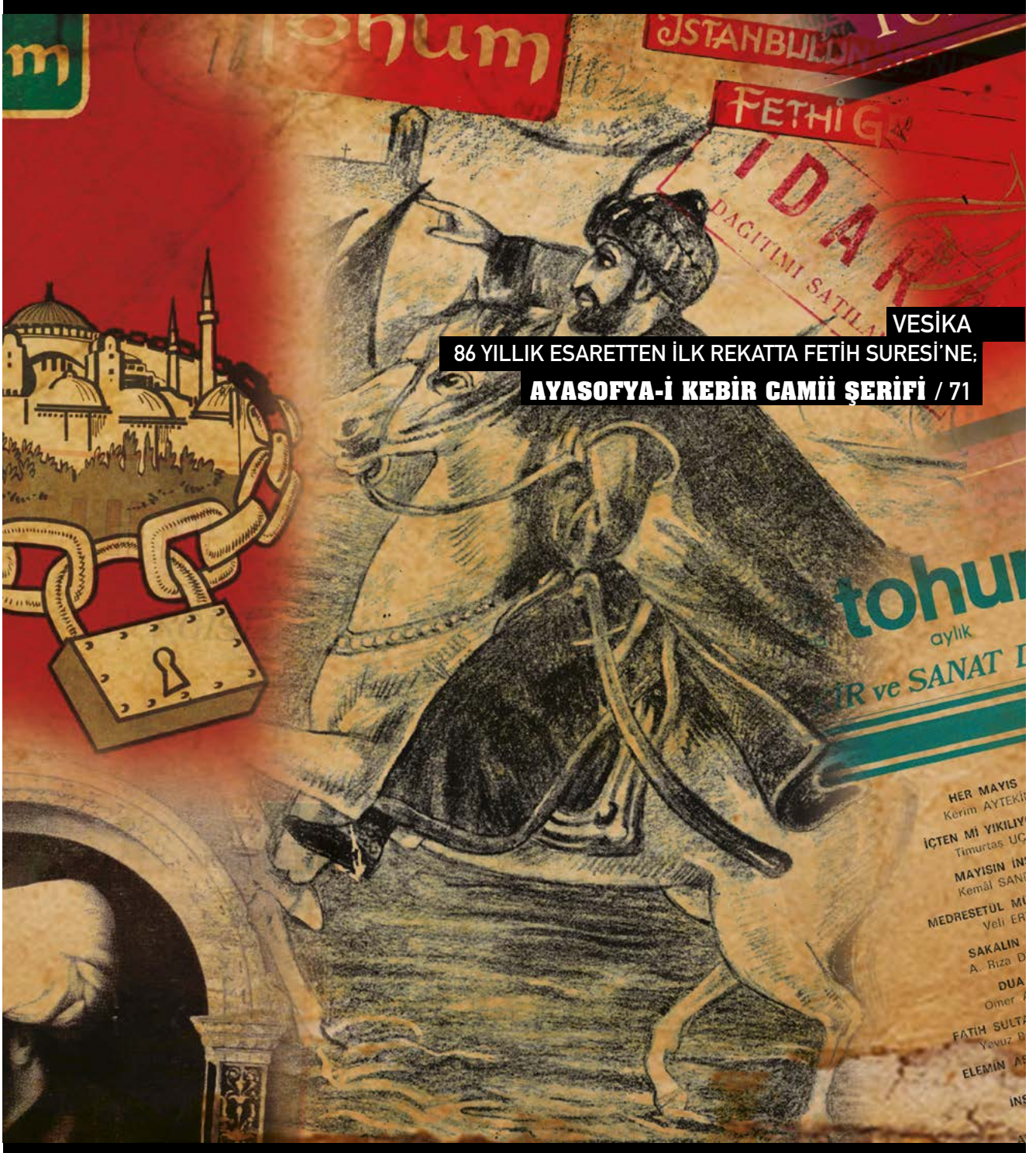
PANDEMİ DÖNEMİ VE MİZAÇLARINA GÖRE ÇOCUKLARIN İHTİYAÇLARI

MUAMMER KÜÇÜKYAZICI / 14



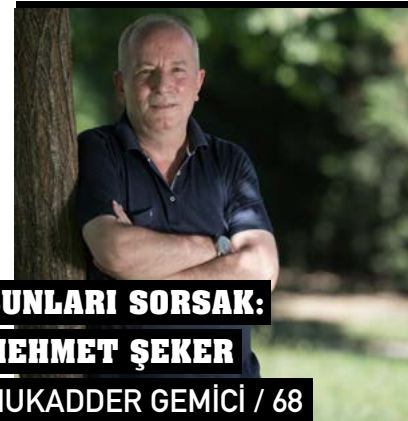
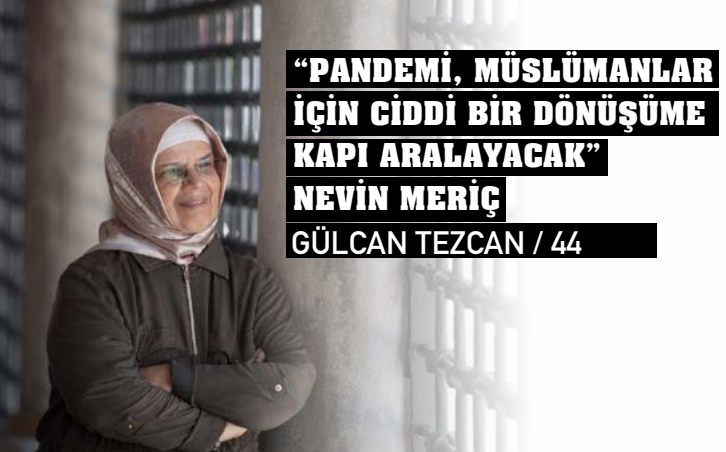
KAVRAMLAR

EROL ERDOĞAN / 64



VESİKA
86 YILLIK ESARETTEN İLK REKATTA FETİH SURESİ'NE;
AYASOFYA-İ KEBİR CAMİİ ŞERİFİ / 71

İÇİNDEKİLER



Kaanlar®

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız Size Günaydın Desin!



KAANLAR
for eating moments.

www.kaanlar.com.tr



/KaanlarTR



/Kaanlar



NORTH AMERICA

North Atlantic Ocean

SOUTH AMERICA

CRISIS

EVDE KAL



DOSYA **PANDEMI**

EĞİTİME DAİR ORTAK GÖREVİMİZ ÜZERİNE NOTLAR

“İŞE YARAR MI EĞİTİM?” YAHUT “İŞE YARAR EĞİTİM”

ALPARSLAN
DURMUŞ

Yazar



Sadece Türkiye’de değil bütün dünyada eğitim hem amaç hem de yapı ve süreç olarak tamamiyle değişmelidir. Bu köklü değişimin evveliyetle masaya yatırması gereken mesele şudur: “İnsan dışında herhangi bir varlığın yapamayacağı, insana özgü olup herhangi bir varlık tarafından ikame olunamaz yeterlilikler ve beceriler hangileridir?”



Toplumda yerleşik hâle gelmiş ve iş birliğine müsteniden icra edilen her türlü uyumlu ve girift insan faaliyetine “uygulama/pratik” diyebiliriz. Muhtelif ilmi disiplinler, çeşitli sanatlar, farklı farklı zanaatlar ve meslekler birer uygulamadır/ pratiktir. Bütün bu uygulamalar/ pratikler toplumsal iş bölümünün bir parçası olarak toplumun diğer üyelerinin ihtiyaçlarının giderilmesine hizmet eder.

Topluma gelecekte üretken birer üye olarak katılacaklara toplum tarafından deneme imkânları – yani eğitim ve egzersiz olanakları– sağlanır. Bu sayede müstakbel üyeler deneye yapa bu uygulamaları kazanırlar, temellük ederler, her birini kendi nefislerinde birer melekeye dönüştürürler. Yani –Batıda birçok okulun ve ülkemizde de bir yükseköğretim kurumunun kendisi için motto olarak seçtiği “non scholae sed vitae discimus” Latince sözde denildiği gibi– “okul için değil hayat için öğren”iriz. Aslında “öğrenmeli”yiz. Ancak herkesin görüp bildiği gibi hayatın gerçeği uzunca yıllardır hiç de öyle tezahür etmiyor. Bir şeyler öğreniyoruz ama ne hora geçen, ne işimize yarayan, ne de işimize yarasa da nasıl kullanırsak yarayacağını hiç kimsenin göstermediği ve aslında onları aktarıp duranların kendilerinin de nasıl kullanılırsa bir şeylere yarayacağını bilmediği şeyler bunlar. Bunun böyle

Beyin emeği gerektiren, zihin ve entelektüel arka plana dayalı, ‘beyaz yakalılar’ca ifa edilen işlerse yapay zekânın eline geçmeye başladı. Uzunca süredir bu yayılma devam ediyor. Bu sürecin yıkıcı inovasyonlarla gündene güne birçok işe ve iş koluna sirayet etmesiyle makineler ve kodlar egemenlik alanlarını büyütecekler, işin ve emeğin yeni bir yapıya bürünmesi kaçınılmaz olacak.

olduğunu karantina günlerinde kör göze parmak açıklığında net bir şekilde gördük. Zira öğrenip bildiğimiz onca şey evimizde sakin sakin oturmamıza yardımcı olmadı, ev halkı olarak okulda öğrendiklerimizin çok büyük bir kısmını kullanamadık, kullanacak yer de bulamadık.

Dört duvarlı eğitimi ikame etmek üzere devreye alınan Eğitim Bilişim Ağı denen “televizyon programı” bizleri ağına alamadı çünkü bir ağ kurabileceği avadanlıklardan uzak kaldı; yanımızda öğretmen yoktu, etrafımızda sınıfların ve okulun duvarları çeperleri yoktu, öğrencisinden öğretmene okul ülkesinin vatandaşlarının zaman

ve iş planını yapıp başla ve bitir düdüklarını çalan ariyet akıl ve iradenin sahibi idareciler yoktu, birbirinden neredeyse hiçbir ayrı gayrisi olmayan bir örnek ders kitapları yoktu. Sadece ve sadece bir sınavdan ötekine gitmeye yarayan otoyollar mesabesindeki lise yahut üniversite giriş sınavlarında işe yarayacak bilgiyi aktarmaya yarayan bir sahne olarak işe yaramaya çalıştı o koskoca Eğitim Bilişim Ağı (EBA); derdi tasası sınavlarda çıkacak soruların bağlı oldukları konuları öğrencilere aktarmaktı. Durup düşünmedi bile –ki duracak ve düşünecek vakti de yoktu zaten– “Evlerden sahalara dönünce, hayatın gümrak ırmağının önünde sürüklenmeye başlayınca şuncağızlar, bu aktarılanlar ne işlerine yarayacak onların acaba?” Oysa düşünülse yol bulmak mümkündü. Zira kim ne yapsındı ki Covid 19 virüsünden korumayan, Corona’ya kalkan olmayan, hayatta kalmayı sağlamayan veya hayatı sürdürmekte katkısı olmayan herhangi bir bilgiyi, beceriyi, tutumu, davranışı, kazanımı, erişiyi... Konu gayet de belli; açık ve net bir çıkarım var artık elimizde karantina günlerinde yaşadıklarımızdan ve onlar üzerine düşünmelerimizden elde ettiğimiz: “Anın vacibinin farkında olmak gerek, hâli yaşamalı ve istikbale de hazırlanmalı”. Bu çıkarımı açmak istersek daha basitçe iki kelimelik bir cümleyle ifade edebiliriz: Hayatta kal!

GİDİŞİMİZ NEREYE BÖYLE?

“Fiziksel güç gerektiren ve ‘mavi yakalılar’ca icra edilen çok miktarda iş otomatlar, robotlar vs. tarafından icra edilmeye başladı. Beyin emeği gerektiren, zihin ve entelektüel arka plana dayalı, ‘beyaz yakalılar’ca ifa edilen işlerse yapay zekânın eline geçmeye başladı. Uzunca süredir bu yayılma devam ediyor. Bu sürecin yıkıcı inovasyonlarla gündene güne birçok işe ve iş koluna sirayet etmesiyle makineler ve kodlar egemenlik alanlarını büyütecekler, işin ve emeğin yeni bir yapıya bürünmesi kaçınılmaz olacak.”

Bunlar nice zamandır farklı kişiler tarafından dile getirilen

şeyler. Karantina günlerinde kullanılan sohbet platformları, iletişim araçları, bilgilenme kaynakları kelimelerle ifade edilen bu gerçeklikleri herkesin kendi hayatında ayan beyan bir şekilde görmesini, tecrübe etmesini sağladı. Dolayısıyla bu görüş, artık ufak bir azınlığın kurgusu yahut felaket tellallığı olmanın ötesinde kişisel hakikatler olarak tebellür etti. Bu ulaşılan berrak görüş beraberinde –umarım– herkesin “Peki gidiş nereye? Ve ben bu gidişte sıradan bir nesne değil de tarihin akışına müdahil bir aktör, özne olarak ne yapmalıyım?” sorusunu sormasına vesile olur.

Benim cevabım uzunca süredir hazır: İnsanların otomatlar veya yapay zekâ tarafından ikame edilemeyecek yeteneklerini

keşfedip geliştirmeden, bunların eğitimlerini vererek insanı teçhiz etmeden bu yorum ve eleştirileri yapacak olursak teorik veya hipotetik zeminde makul ve geçerli bir şey söylemiş oluruz ama pratik ve hayati anlamda bir karşılık inşa etmiş olmayız. Şimdi ve bundan sonra şahısların ve özel, kamu ve sivil toplum organizasyonlarının el birliğiyle çözmeleri gereken en önemli mesele insan dışında herhangi bir varlık veya ürün tarafından “ikame olunamaz”, “insana özgü” temel yeterlilikleri ve becerileri keşfetmektir, belirlemektir. Ardından bu insana özgü temel yeterliliklere göre eğitimleri organize etmek, içeriklendirmek ve bunlar çerçevesinde bir eğitim vermek vazifesi gelecektir.





İNSANA ÖZGÜ YETERLİLİK ALANLARI VAR MIDİR?

İnsana özgü temel yeterlilik alanları – yukarıda özetlediğim çerçevede ışığında başka bir şekilde söylersem “otomatlar tarafından yahut yapay zekâ ürünleri tarafından ikame edilemez insani yeterlilikler” – olarak şunları sayabiliriz (Tam bu noktada “sayabiliriz sanırım” demek zorundayım. Zira ne “insana özgü” olan yeterlik ve yetenekler konusunda yapılan araştırmalar son ve kesin noktaya ulaşmış durumdadır ne de teknolojik yenilikler ve yazılım alanındaki gelişmeler bu hususta durma noktasına ulaşmış durumdadır.): (i) dil, edebiyat, dil-söz sanatları; (ii) organik (canlı, insani, sıcak) iletişim; (iii) sanat ve tasarım; (iv) yaratıcılık; (v) esneklik, alanlar arasında ak-

tarılabilir beceriler, uyum/ adaptasyon yeterliliği; (vi) örgüt kurmak/ cemaat oluşturmak.

Sıraladığım altı yeterlilik alanını insana özgü ve insan dışında herhangi bir varlık tarafından ikame olunamaz görmemin sebebi bunların irade ve bilinç gerektirmesi dolayısıyladır. İrade ve bilincin ise başka varlıklara transfer edilemez olduğunu düşünüyorum ve kabul ediyorum.

TEMEL YETERLİLİK ALANLARINDA “BECERİLER”İN ROLÜ NEDİR?

Uygulamalarda/ pratiklerde gömülü (mutazammın, meknûz) bulunan, uygulamayı/ pratiği “iyi yapan şeyler” ve o uygulamanın/ pratiğin “mükemmellik

standartları” deneme-yapma sürecinde gözlenir, görülür, anlaşılır, anlamlandırılır. Deneye deneye, yapa yapa hem kabiliyetler (-ebilmekler) gelişir hem de uygulamalar/ pratikler özümser ve içselleştirilir, nihayetinde o uygulamalarda/ pratiklerde ustalaşılır (tahalluk), meleke kazanılır.

Beceriler bireyin hayata, topluma ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan; insana özgü temel yeterlilik alanlarından herhangi birinde uygulamada/ pratikte bulunmaya imkân veren eylemsel bütünlüklerdir. Toplumda yerleşik iş birliğine dayalı insan faaliyetleri –mevcut “uygulamalar/ pratikler– yok olsa, değişse, fakılışsa bile becerilerde kazanılan ustalık yeni yahut yenilenmiş pratikte/ uygulamada da işe yaramaya devam eder.



HANGİ BECERİLERİ EDİNMEK KALICI/ SAĞLAM BİR ÖĞRENMEYİ İFADE EDER?



Gündelik/ güncel hayat içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız beceriler, toplumumuz ile insanlığın maddi ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız mirasın, bilgi ve davranışların günün şartları içinde görünürlük kazanma araç (vesile) ve platformlarıdır (zemin).

Öğrenme öğretme süreçleri sonunda öğrenenlere kazandırılması hedeflenen beceriler bütünü üç ana başlık altında tasnif edebiliriz.

a) Öz bakım becerileri

b) Sosyal beceriler

- Öz güvenlik becerileri
- Ahlak ve değerlerle ilgili beceriler
- İletişim becerileri
- Öz yetkinliklerle ilişkili beceriler
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili beceriler

c) Akademik beceriler

- Düşünme becerileri
- Disiplinsel beceriler
 - Bilimsel ve teknolojik beceriler
 - Matematiksel beceriler
 - Bilgi işlemsel düşünme ve uygulama ile ilgili beceriler
- Tasarımla ilgili beceriler
- Varlıkla uyuma ilişkin beceriler
- Motor (harekî) beceriler

O HÂLDE YENİ NORMALDE EĞİTİM NASIL OLACAK?

Sadece Türkiye’de değil bütün dünyada eğitim hem amaç hem de yapı ve süreç olarak tamamıyla değişmelidir. Bu köklü değişimin evveliyetle masaya yatırması gereken mesele şudur: “İnsan dışında herhangi bir varlığın yapamayacağı, insana özgü olup herhangi bir varlık tarafından ikame olunamaz yeterlilikler ve beceriler hangileridir? Bunları kazandıracak bir eğitim ekosistemi nasıl, hangi unsurları katarak ve kimlerle oluşturabiliriz?” Bu, artık her birimizin kendi yeterliliği ve nüfuzu çerçevesinde üzerinde düşünmesi gereken ortak gündemdir. İstisnasız her birimizin... Çünkü ya kendi çocuğumuz var, onun için düşünmeli ve yapmalıyız ya da yeryüzünün bütün çocuklarının ferden ferda sorumluluğunu omuzlarımızda hissederek düşünüp eylemeliyiz.

İstisnasız her birimiz...

Haydi!



KOÇ İPLİK

"Hayatı Renkli Dokuyun"

TÜRKİYE'DE İLK, DÜNYADA TEK

Stoklu 1500 Renk Polyester İplik
50 - 75 - 100 - 150 Denye



kociplik.com



+90 212 613 40 83



siparis@kociplik.com



Terazidere Mahallesi Elmas Sokak No: 2/A Bayrampaşa / İstanbul

PANDEMİ DÖNEMİ VE MİZAÇLARINA GÖRE ÇOCUKLARIN İHTİYAÇLARI

MUAMMER
KÜÇÜKYAZICI

ENOKSİS
Mizaç Merkezli
Eğitim Modeli"
Kurucusu-Eğitimci



ÇİÇEK NASIL YETİŞTİRİLİR?

Bu sorunun eğer bir tek cevabı varsa o cevap yanlıştır. Çünkü her çiçeğin yetiştirilme sürecinde ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Her çiçeğin yapısının diğerinden farklı olması ve kendine özgü bir fitratının olması ihtiyaçlarını da farklılaştırır. Mesela bazı çiçekler suya daha fazla ihtiyaç duyarken bazıları çok az su ile idare edebiliyor. Hatta biraz fazla su dökülse kuruyabiliyor. Kimi çiçekler gölgede kalmaya ihtiyaç duyarken bazıları güneş ışığını daha çok seviyor. Farklı yapılarına bağlı olarak farklı ihtiyaçları olduğunu bilmek ve buna uygun hareket etmekle çiçek yetiştirilebilir.



PEKİ YA ÇOCUKLAR? YANI ÇOCUK NASIL YETİŞTİRİLİR?

Bu soruya da sanki karşımızda tek bir yapı varmış gibi düşünerek yaklaştığımızda yine yanlış yaparız. Çünkü her insan ayrı bir alem. Her çocuk ayrı bir fitrat.

Çocukların bu farklılığı dikkate alınmadan yapılacak eğitim istenilen sonucu vermiyor. Hedeflenen eğitim tam olarak gerçekleşmiyor.

O halde eğitim ve iletişim sürecinde mutlaka çocukların farklılıklarını dikkatte alarak bireysel özelliklerine uygun bir süreç yürütmeliyiz.

FARKLILIKLAR NEREDEN KAYNAKLANIYOR?

Temel olarak iki farklı yön ile anlayabiliriz bunu. Biri doğuştan getirdiğimiz temel psikolojik özelliklerimiz, diğeri ise dış dünyadan aldığımız etkiye bağlı olarak geliştirdiğimiz tepkiler. Yani birincisi mizacımız diğeri çevremiz.

Çevresel etkenler olarak; çocuğun içinde olduğu aile, kültür, sosyal ortam, eğitim sayılabilir. Aslında çocuğun tüm yaşantısı, tüm hikayesi onun psikolojik yapılanmasına etki ediyor.

Doğuştan getirilen temel psikolojik arayışlar olan mizaç ise en güçlü ve hayat boyu değişmeyen temel özelliklerimizi ifade ediyor.



Bu çerçevede baktığımızda; kişilik yapınması, doğuştan getirdiği temel psikolojik özellikleri olan mizaçlarına bağlı olarak çevresi ile girdiği etkileşimle geliştirdiği tüm içsel kalıplar ve dışsal tavır ve davranışlardır denilebilir.

AYNI ETKİYE FARKLI TEPKİNİN NEDENİ “MİZAÇ”TIR.

Etrafımızdaki herhangi farklı şeye aynı şiddette vuralım. Üçünden de alacağımız tepki yani çıkacak ses, sertlik, esneme birbirinden farklıdır. Bunun nedeni vurduğumuz o şeylerin yapısal olarak birbirlerinden ayrı kendilerine özgü yapılarıdır.

Çocukların ve aslında tüm insanların aynı dışsal etkilere farklı tepki verme nedenleri mizaçlarıdır. İletişim süreçlerinde aynı

yaklaşım farklı geri bildirimler alınmasının nedeni de mizaçtır.

PANDEMİ DÖNEMİNİ HER ÇOCUK FARKLI ALGILADI.

Pandemi süreci pek çoğumuzun ilk kez deneyimlediği çeşitli konuları beraberinde getirdi. Bu, çocuklar açısından da yeni çevresel şartların etki ettiği bir dönem oldu.

Her konuda olduğu gibi bu konuda da her bir çocuk sürecin her bir unsurundan kendi mizacına uygun olarak etki aldı ve kendi mizacına göre bir geri bildirim verdi. Kimileri için bazı noktalar çok zorlayıcı olurken kimi çocuklar daha rahat karşıladı. Olumlu etki oluşturması beklenen bazı konulardaki süreçlerde de yine mizaca göre bir istifa oldu.

PANDEMİNİN GETİRDİKLERİ

Pandemi sürecinin getirdiği ve en başta çocuklar olmak üzere her birimize çok etki eden başlıklar olarak şunları söyleyebiliriz;

- Ne olduğu tam tanımlanamayan yeni bir virüs ve ondan kaynaklanan hastalık ve ölüm.
- Her an bize ve sevdiğimizimize de bulaşabilir ve bizi de hasta edebilir ihtimalinden kaynaklı korku ve kaygı.
- Temizlik ve korunma çerçevesinde alınması gereken çeşitli tedbirler ve bunların bize etkileri.
- Okulların kapanması. Çocukların öğretmenlerinden ve arkadaşlarından ayrı kalması.
- Dışarı çıkmadan uzun süre evde kalmak.
- Aile fertleri ile aynı ev ortamında uzun süre vakit geçirmek.
- Dersleri yüz yüze değil online ortamlarda dinlemek.
- Bilgisayar ve internetle daha fazla baş başa kalma. Ekranla daha çok muhatap olma.
- İnternetin sosyal medya başta olmak üzere diğer tüm yönleri ile de muhatap olma.

Her bir konunun her bir mizaçta oluşturduğu etki ve mizaçlarında bunlara verdiği tepki birbirinden farklı. Ebeveynlerin bu konularda mizaca uygun nasıl davranması gerektiğini anlatmak uzun olacağı için bir tek konuyu seçerek mizaç üzerinden değerlendirelim. Örneğin; sosyal medyayı ele alalım. Çünkü sosyal medya konusu sadece pandemi döneminin değil genel olarak ebeveynlerin çocuklarına rehberlik etmekte zorlandığı bir alan.



SOSYAL MEDYA VE FARKLI MİZAÇLARIN ARAYIŞLARI

Ekran artık hayatımızın her yerinde. Televizyonun, bilgisayarın, tabletin ve cep telefonunun günlük yaşamdaki yeri her geçen gün artıyor. İnternetle beraber bu ekranlar, tüm dünya ile etkileşime geçmemize de hizmet ediyor. Bunların başında sosyal medya geliyor.

Sosyal medya kullanımı her geçen gün artıyor. Henüz yetişkinlerin bile sosyal medya ile ilişkisinin etiği oluşmamışken ve ölçülü kullanım şekli ortaya çıkmamışken çocukların da sosyal medya kullandıklarını görüyoruz.

Sosyal medya ile çocuğun ilişkisi genelde sorunlar üzerinden değerlendiriliyor. Ebeveynler çocukların genelde ekranı özelden sosyal medyayı aşırı kullanımından rahatsızlıklarını ifade ediyorlar. İşin en kolayı olan, ölçü belirleyip sınır koymak yolu açık. MEB ve pek çok duyarlı STK bu konuda çeşitli ölçüleri ifade ediyorlar. Yaşına göre içerik ve zaman sınırları koyup ne şekilde kullanılacağına dair bilgileri bulmak mümkün. Bununla beraber sorun hala devam ediyor. Çünkü aslında sorun çoğunlukla ekranda değil. Pek çok defa asıl sorun çocuğun hayatında başka bir yerde. Çoğunlukla ekran ve sosyal medya o sorunun kendini gösterme noktası. Bir yönü ile çocuğun dünyasındaki bir sorun ekran ile



ekrana geliyor. Gerçek hayattaki sorunu sosyal medyadaki ölçüsüz kullanım ile kendini açığa çıkarıyor. Hayatlarında oluşan bir boşluğu internet ve sosyal medya ile doyumaya çalışıyorlar. Bu bazen bağımlılığa kadar gidiyor.

Ebeveynler çocukları ile ekran ilişkisinde sorun gördüklerinde uzmanların ifade ettiği sınırları koydukları ve bunu uygulamaya çalıştıkları halde sonuç alamıyorlarsa çocuğa daha dikkatli bakmalılar. Özellikle çocuğun psikolojik dünyasında bir sorunu olup olmadığına bakmalılar. Ve çözümü orada aramalıdır.

Çocuklarının sorunlarını fark edebilmek ve en etkili en pratik çözümler geliştirebilmek mizaçlarını bilmekle mümkündür. Çocuğun mizacını bilmek onda hangi psikolojik mekanizmanın işlediğini bilmek anlamına gelir. O çocuğun, hayatı nasıl okuduğunu, dış dünyayı nasıl yorumladığını ve nasıl tepki verdiğini bilebilmek ancak mizaç bilgisi ile mümkündür. Çocuğunun mizacını bilen anne-baba ona nasıl davranacağını bilir. Çünkü çocuğunun ondan ne beklediğini bilir. Çocuğun hayatında boşluk oluşmasına fırsat vermez. Bu sebeple mizaç bilgisi, çocuğun eğitim ve gelişimi açısından çok önemli olmakla beraber sosyal medya ve ekran kullanımı gibi konularda da neden sorun oluştuğu ve çözümün nerede olduğu konusunda da hayati öneme sahiptir.

Enneagram modeline göre dokuz temel mizaç vardır. Mizaç özellikleri doğuştan gelir ve değişmez. Mizaçlarına göre temel arayışlar şunlardır.

Mizaç 1

Doğru eylem ve kusursuzluk

Mizaç 2

Duygusal paylaşım ve sevilen, ihtiyaç duyulan bir kimlik

Mizaç 3

Üstün, işlevsel ve hayran olunan kimlik, imajı

Mizaç 4

Duygusal derinlik, anlam ve özgün kendilik

Mizaç 5

Her şeyi tam bilme, anlama ve bağımsız yetkinlik

Mizaç 6

Zihinsel netlik, kesinlik ve hayata karşı destek, yeterlilik ve güven

Mizaç 7

Yenilik/ keyifli deneyim ve yeterli üstünlük

Mizaç 8

Varlığını koruma ve güç/ hakimiyet, belirleyici olma

Mizaç 9

İç huzur / dengeyi koruma, duygusal rahatlık ve uyum

Bu arayışlarına göre çocuğun mizacı belirlenip bu arayışları doyurulduğunda çocuğun psikolojik sağlamlığı artar.

Örnek birkaç uygulama olarak şunlar yapılabilir.

MİZAÇ 1 İÇİN;

Bulunduğu ortamda bazı kurallar koymasına fırsat verebilirsiniz.

Onun belirlediği kuralları dikkate alabilirsiniz.

Onun sistematiklik arayışını dikkate alarak muhatap olabilirsiniz.

MİZAÇ 2 İÇİN;

Ondan yapabileceği konularda destek ve yardım isteyebilirsiniz.

Ona yaptığı yardımdan dolayı teşekkür edebilirsiniz.

Ona, onu sevdiğinizi ve ne kadar değerli olduğunu söyleyip, hissettirebilirsiniz.

MİZAÇ 3 İÇİN;

Kendini göstermesine fırsat verebilirsiniz.

Alkışlanabileceği sahne ortamlarına fırsat verebilirsiniz.

Rekabet edebileceği ortamlar sunabilir, başarılı olduğu alanlarda kendisini göstermesine fırsat verebilirsiniz.

MİZAÇ 4 İÇİN;

Onun kendine özgü yönlerini ona yansıtabilirsiniz

Onu anlamaya çalıştığınızı fark ettirerek samimi ve içten bir -yargılamadan, çözüm bulmak için acele etmeden- şekilde dinleyerek kendini, duygularını anlatmasına fırsat verebilirsiniz. Onu anlamaya çalıştığınızı ifade edebilirsiniz.

Farklı olduğu noktaları ona ifade edebilir ve özgünlüğünü takdir edebilirsiniz.

MİZAÇ 5 İÇİN;

Onun özel dünyasına, alanına, zamanına saygı duyarak ve sınırlarını dikkate alarak davranabilirsiniz.

Kendi başına kalmasına müsaade edebilirsiniz.

Onun kendi kendine yeten biri olmasını takdir edebilirsiniz.

MİZAÇ 6 İÇİN;

Onun kendini güvende hissedeceği bir ortam ve ilişki alanı oluşturabilirsiniz.

Bilgileri açık net ve çelişkisiz sunabilirsiniz.

Onun güvenini sarsacak tavırlardan kaçınarak, güvenli alanda olduğunu hissettirebilirsiniz.

MİZAÇ 7 İÇİN;

Onun deneyim arayışlarına fırsat verebilirsiniz.

Hür ve özgür olduğunu ona söyleyebilir, bireyselliğine saygı duyabilirsiniz.

Hareketliliğine fırsat sunabilir, hayallerini ifade etmesine fırsat verebilirsiniz.

MİZAÇ 8 İÇİN;

Onun kendi gücünü hissedebileceği ve gösterebileceği alanlar sunabilirsiniz.

Bulunduğu ortamlarda belirleyici olmasına imkânlar nispetinde fırsat sunabilirsiniz.

Adaletli olmaya gayret göstermesini takdir edebilirsiniz.

MİZAÇ 9 İÇİN;

Bedensel ve duyuumsal konfor arayışına saygı duyabilir ve belli ölçüde fırsat verebilirsiniz.

Bir konuda tercih yapması konusunda baskı kurmaktan kaçınabilirsiniz.

Uyumunu takdir edebilirsiniz.

İNANÇLARIMIZLA YÜZLEŞME SÜRECİNDEYİZ

EMETİ
SARUHAN

Gazeteci



*Dr. Öğretim Üyesi
Aynur Erdoğan Coşkun,
“Salgın gibi olağanüstü
koşullarda toplumda
kültürel birikim ile
(ki en büyük bileşeni
dindir) yüzleşme
sürecinin ortaya
çıkması beklenir. Dine
inanmayanların da
kendi inançlarına
yönelik bir yüzleşme
süreci yaşadığı
söylenbilir” diyor.*

Kovid-19 salgınının ardından ekonomik, politik, sosyolojik, psikolojik, teolojik vb. alanlarda “Hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı” sıklıkla konuşulan ve altı çizilen bir konu. Yaşantımıza küçük değişikliklerle devam mı edeceğiz yoksa hayatımızı kökten değiştirecek gelişmeler mi yaşayacağız? Bunu zaman gösterecek. Ancak tarihe baktığımızda, dünyada gerçekleşen salgınların fazlasıyla yaşamı etkilediğini görüyoruz. Teolojik açıdan baktığımızda, geçmişte afet ve salgın süreçlerinin dine yönelimi artırdığı gözlemlenmiş. Covid-19 sürecinin böyle bir etkisi olacak mı? Yoksa sekülerleşiyor muyuz? İbadethanelerin bir süre kapanması, karantina süreçlerinde izole ve yalnız olmamız, bireysel dindarlık algımız ve dini kurumlarda değişiklik getirir mi? Din sosyolojisi alanında çalışan, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Aynur Erdoğan Coşkun’la konuştuk.

İnsanlık tarihinde gerçekleşen salgınlar, sonuçları itibariyle büyük değişimlere neden oldu. Bugün yaşadığımız pandemi (salgın) sürecinin de benzer şekilde değişimleri



İslam'ın ulusdevletleşme sürecinde hedef alınan kilise benzeri kurumsal bir yapılanması yoktur. Bu durum Batılı din sosyolojisinin yöntem ve bulgularının Türkiye'ye uygulanmasını zorlaştırır.

tetikleyeceği ifade ediliyor. Pandemi öncesi dinle ilişkimiz ne yöndeydi? Sekülerleşme mi yoksa maneviyata yönelme mi söz konusuydu?

Toplumsal alanda sekülerleşmenin mi, dindarlaşmanın mı daha baskın yönelim olduğunu belirlemek din sosyolojisinin en netameli konusudur ve gerek ulusal gerek küresel çapta buna kesin cevap verebileceğimiz bir bilimsel çalışma doygunluğuna ulaşıldığını söylemek de zordur. Yaşanan gerçekliğin farklı görünümüne yoğunlaşanlar iki zıt kutba yerleştirebileceğimiz bu iki yanıtta da ulaşıyor. Aslında

din sosyolojisi alanında meydana gelen bu iki kutuplu açıklama biçiminin kendisini anlamaya çalışmak günümüz toplumlarının dinle ilişkisini anlamaya yönelik de bir izlek sunabilmektedir.

Bizim açımızdan bu durumu çetrefilli hale getiren en önemli sebep sosyal bilimlerin -yöntem ve bulgularının- çoğunlukla Batı'dan aktarılıyor oluşudur. Batı deneyiminde modernleşme ve ulusdevletleşme süreçleri -özellikle 18-19. yüzyıllarda- Hıristiyanlık ile hesaplaşarak ve dini modern dünyanın gelişimine uygun bir şekilde reforme ederek yaşandı. Türkiye'de ise özellikle

modernleşmenin ilk aşaması olan 19. yüzyılda sekülerleşme amaçlanmamış, beklenmeyen bir sonuç olarak daha sonraki süreçlerde meydana gelmeye başlamıştı.

Türkiye'de din-toplum ilişkisini anlamayı din sosyolojisi açısından çetrefilli hale getiren diğer bir sebep de İslam'ın tarihi ve kültürel farklarından kaynaklanıyor. İslam'ın ulusdevletleşme sürecinde hedef alınan kilise benzeri kurumsal bir yapılanması yoktur. İslam, toplumda içkin ve amorf olarak yapılır. Bu durum da Batılı din sosyolojisinin yöntem ve bulgularının Türkiye'ye uygulanmasını zorlaştırır.

SEKÜLERLEŞME ARTIYOR DİYEN DE VAR DINDARLAŞMA ARTIYOR DİYEN DE

*Din sosyolojisi sadece
sekülerleşmeyi mi araştırır,
dindarlaşma araştırma konusu
yapılmaz mı?*

İkinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen siyasi ve toplumsal değişimle birlikte dindarlaşma olgusunu da ele almaya başladı. 1950'li yıllardan itibaren kıta Avrupasının etnik, dini yönelimleri seküler ulusdevlet potasında eriten, hegemonik, sömürgeci, dayatmacı, pozitivist yönelimi hem siyasi hem bilim-

sel eleştiriyile karşılaştı. Bunun yerine ABD tarzı liberal yönelimin şekillendirdiği daha "özgürlükçü", ekonomik ve endüstriyel kalkınmanın gerçekleşmesi için yerel kültürel hareketlere geçildiği, daha sofistike bir uluslararası sömürü düzenini tesis eden siyasi ve toplumsal anlayış revaç buldu. Bu yeni anlayışta uluslararası ekonomik düzenle uyumlu olduğu müddetçe tüm dini, etnik, kültürel yönelimler de yer bulabildi. 19. yüzyılın toplumsal alanı mühendislik projeleriyle sekülerleştiren ulusdevlet anlayışları eleştirilerek 1970'li yıllardan itibaren "postmodern" olarak da anılmaya başlanan bir genişleme yaşandı.

Bu yeni durumda yaşanan kültürel esneklik dini yönelimlerin de kamusal alanda ifade hakkı bulduğu yeni bir siyasa anlayıştı aynı zamanda. Bizim deneyimimizde en somut örneğinin tek parti sürecinde yaşandığı katı ulusdevlet uygulamalarıyla meydana gelen sekülerleşme yönelimiyle karşılaştırdıklarında din sosyologları bu çok yönlü, muğlak ve eksensiz yeni durumu dindarlaşma olarak tanımlıyor. Diğer taraftan dinin toplumda Peter Berger'in tanımlamasıyla "şemsiye" işlevi gördüğü kapsayıcı yönünün ortadan kalktığı tespitinde bulunan din sosyologları ise sekülerleşmenin derinleşerek devam ettiği tespitini yapıyor.





GÖRÜNÜRLÜK GİDEREK ARTACAK

Yaşadığımız sürecin bireysel dindarlık algımız ve dini kurumlarda değişiklik getireceğini öngörüyor musunuz?

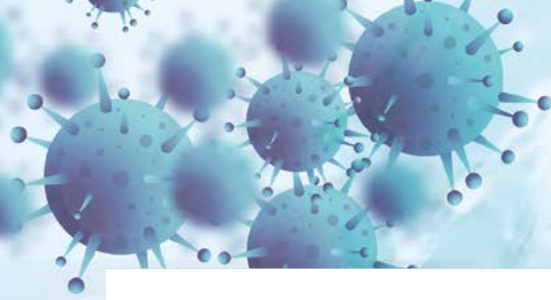
Aslında daha önce başlayan “görünürlüğün artması” olgusunun güçleneceğini söyleyebilirim. Biraz önce bahsettiğimiz postmodernleşme sürecinin ve özellikle de sosyal medya gibi alternatif araçların etkisiyle her türden yönelimin temsil şansı bulunduğu farklı kamusal alanların oluştuğunu söyleyebiliriz. Daha önce baskın resmi ideolojiye bağlı olarak bazı yönelimler -ki bu noktada sekülerleşme yönelimi başat konumdadır- ana akım medyada görünürlük hakkına sahip idi. Temsil kanallarının artmasıyla dindarlaşma yönelimi de görünür hale gelirken ana akım medya kanallarını da değişime

Seküler ve dindar oluşumlar kendi içine kapalı cemaatler oluştururken en fazla görünürlük kazanan ise aralarında meydana gelen gerilim. Bu gerilim, fikrî bir gelişmeyi tetikleyecek çatışmadan ya da birlikte yaşamın ilkelerini doğuracak bir etkileşimden beslenmiyor maalesef.

zorladı. Şimdi bu durumun farklı yönelimlerin temsil hakkını sağladığı için geniş katımlı kamusal alan oluşumunu ve demokratikleşmeyi sağlayacağını öne sürenler mevcut.

TOPLUMSAL KESİMLER ARASINDA GERİLİM TIRMANIYOR

Diğer taraftan Zygmunt Bauman gibi düşünürler ise farklı toplumsal yönelimlerin bu genişleyen kamusal alanın içinde kendi içine kapalı adacıklar oluşturduğunu ileri sürüyor. Yaşanan olguya baktığımızda bu yorumun daha isabetli olduğunu varsayabiliriz. Zira seküler ve dindar yönelimler kamusal alanda daha görünür hale gelirken bu görünürlük herhangi bir yönelimin lehine gerçekleşmiyor. Seküler ve dindar oluşumlar kendi içine kapalı cemaatler oluştururken en fazla görünürlük kazanan ise aralarında meydana gelen gerilim. Bu gerilim, fikrî bir gelişmeyi tetikleyecek çatışmadan ya da birlikte yaşamın ilkelerini doğuracak bir etkileşimden beslenmiyor maalesef.



NORTH
AMERICA

North
Atlantic
Oceanus



DİNE BİREYSEL YÖNELİMLER TOPLUMSAL AKIMLARI ŞEKİLLENDİRECEK

Afet, hastalık gibi olağanüstü dönemlerde dine yönelimin arttığı söylenir. Salgın süreci pek çok dinî/felsefî tartışmayı da körükledi. Allah'ın kötülüğü yaratıp yaratmadığı, kötülüğe rızasının olup olmadığı gibi konular tartışıldı. Bugünlerde Google'da dinî içerikli aramalarda yüzde 20 artış gözleendiği belirtiliyor. Kovid-19 dine yönelimi mi dinden uzaklaşmayı mı getirecek?

İnananların zor durumlar da dine dayanarak açıklamalar ürettiği bir gerçek. Toplumların yapılanma süreci dinamikler ve her yeni durum karşısında top-

lumlar kendi kültürel birikimini yoklayarak “kendini bulma” ve yeni açıklamalar geliştirme çabası içine girer. Kültürel birikimin en önemli bileşeninin “din” olduğu da akılda tutulmalı. Bu süreçte kültürel muhteva da yeni durumla etkileşim içinde değişebilmektedir. Dolayısıyla salgın gibi olağanüstü koşullarda toplumda kültürel muhtevayla yüzleşme sürecinin ortaya çıkması beklenir. Dine inananların da kendi inançlarına yönelik bir yüzleşme süreci yaşadığı söylenebilir. “Allah'ın kötülüğü yaratıp yaratmadığı, kötülüğe rızasının olup olmadığı” gibi teolojik konuların gündeme gelmesi de bu şekilde anlaşılabilir. Ancak sosyoloji araştırmaya dayanarak konuşmak zorundadır. Sosyolojik araştırmalar ise insanların inanlarını değil toplumsal yönelimleri konu eder. Sosyolojik araştırma-

lar arttıkça daha net konuşmak mümkün olabilir. Şimdilik söyleyebileceğimiz dine bireysel yönelimlerin artmasının toplumsal akımları ve yönelimleri de şekillendirici olacağı.

EĞİLİMLER ZAMANLA TOPLUMUN MAKULİYET ÇİZGİSİNE OTURUR

Hristiyanlar ve inançsızlar üzerine yapılan bir araştırma Hristiyanların yüzde 44'ünün Kovid-19'u Tanrı'ya dönüş için bir uyanış çağrısı veya kıyamet alameti olarak gördüğünü göstermiş. Hristiyanların yüzde 50'ye yakını bu dönemde daha fazla dini ritüelleri yerine getirdiğini belirtmiş. Sizce bu kalıcı bir dindarlık olur mu? Yoksa pandemi sürecinin ardından eski haline döner mi?



Söylediğimiz gibi çaresizlik hissi toplumlarda özünde olana yönelik eğilimi her zaman güçlendirir. Toplumsal akım ve eğilimler bir olayın etkisiyle oluşur ve tüm toplumu etkisi altına alır. Toplumsal akım, tüm toplumu etkisi altına alır, ancak toplumun farklı kesimlerinde çeşitli etkiler doğurabilir. Örneğin sekülerleşme yönündeki toplumsal akım tüm toplumda etkili olur; fakat bazı kesimlerde din karşıtlığı, bazı kesimlerde dine karşı bitaraf olma, bazı kesimlerde ise tepki olarak “aşırı” dine yönelme şeklinde tezahür edebilir ve bunların hepsi sekülerleşmenin görünümleri olarak ortaya çıkar. Dindarlaşmanın toplumsal akım haline gelmesiyle de tersinden benzer bir tasnifin ortaya çıktığı/çıkacağı söylenebilir. Uzun vadede ise tepkisel tavırlar genel toplumsal “çıkartı” gözetken makuliyet çizgisine ulaşır. Hristiyan toplumu ile İslam toplumunun kendine hâs özellikleri olmasına rağmen uzun vadede bu tür benzer bir sosyolojik yönelimin ortaya çıkacağı söylenebilir.

MÜSLÜMANLAR TRAVMAYLA BAŞA ÇIKABİLİR

Kovid-19 pandemisi esnasında Kabede tavaf yapılamadı, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksa gibi sembol ibadethaneler dahi kapatıldı. Bu sene de Hac yapılamayacak. Bu durum Müslümanları nasıl etkiledi, etkiliyor?

Müslümanlar tarihte şu an yaşadığımız salgından daha ağır tecrübeleri de yaşadılar. Buna Kabenin yıkılması, zarar görmesi gibi gelişmeler de dahil. Müslümanlar başlarına geleni kader anlayışı çerçevesinde anlamlandırdıkları, kötümserliğe düşmeden zorluklarla başa çıkma yolları geliştirebildikleri ve bütün olumsuzluklara rağmen toplumsal makuliyeti koruyabildikleri bir kültürel birikime sahipler. Daha önce daha zor durumlarla başa çıkabildikleri gibi bununla da başa çıkabileceklerdir.

BİLİM DİN ÇATIŞMASI TARİHSEL BİR MESELE

Salgın sürecinde bilimin önemi bir kez daha fark edildi. Ancak bu eğilimin din yerine bilimi ikame etme şeklindeki yansımalarını gördük. Bilim ve dinin çelişeceği düşüncesi nereden kaynaklanıyor? Biri olduğunda diğerrinin olmayacağı gibi düşünce içine neden giriliyor?

Bu soru yakın tarihte fazlaca gündemi meşgul eden bilim-din çatışması tartışmasına gönderme yapıyor. Modern bilimin ilk başlarda olmasa da özellikle siyasi ulusdevlet projelerinin hayata geçirildiği süreçte dini bilginin karşısına konumlandırıldığı doğrudur. Özellikle Batının yakın çağ deneyiminde din-bilim geriliminden bahsetmek mümkündür. Bu gerilim Hristiyanlığın

orta çağ kilise örgütlenmesinin siyasi ve toplumsal nüfuzuna son verme çabalarıyla şiddetlendi. Geline nokta kilise modern düzen tarafından ehlileştirilmiş ve epistemolojik olarak kısmen dönüştürülmüş, kısmen de kendi içine kapalı (pillar system) bir yapılanma haline getirilmiştir. Özellikle kapalı sistem haline gelen kilise yapılanmalarının halen modern bilimle çatıştığı meseleler ortaya çıkabilmektedir.

İslam toplumunda ise din-bilim ilişkisi Batı deneyimine karşı bir savunma mekanizması çerçevesinde gelişti. Batıdakine benzer bir kurumsal çatışma yaşanmamış olsa da özellikle oryantalistlerin savlarına karşı tepkisel olarak “İslam terakkiye mani değildir” tartışmaları yürütüldü. Elbette modern bilimin ve özellikle de sosyal bilimlerin niteliksel olarak tam anlamıyla dini bilgiyle barışık olduğunu iddia edecek değiliz. Ancak çatışmayı amaçlayan siyasi projelerin haricinde karşı karşıya getirilmeden oluşturulan modern bilgi dağarcıkları da mevcut.

İslam toplumunda din-bilim ilişkisi Batı deneyimine karşı bir savunma mekanizması çerçevesinde gelişti. Özellikle oryantalistlerin savlarına karşı “İslam terakkiye mani değildir” tartışmaları yürütüldü.



İSLAMOFOBİ BİTECEK GİBİ DURMUYOR

Kovid-19 günlerinde Avrupa'da okunan ezanları gördük. Billboardlarda ayet ve hadisler yazıldı. Devlet başkanları konuşmalarında Hz. Muhammed'den alıntı yaptılar. Peygamberimizin salgın/karantina dönemi uygulamalarına atıflar oldu. Bütün bu olgular son dönem tırmanan İslamofobi'yi azaltıp, Avrupa'nın Müslümanlığa bakışını değiştirir mi?

İslamofobi Batılı siyasadan ve bazı toplumsal yönelimlerden beslenmektedir. Ayrıca İslamofobinin beslendiği siyasa ve toplumsal yönelimler Batı toplum-

larında ana akım olan baskın bir eksene oturuyor. Bununla birlikte Batı düşüncesinde her ne kadar ana akım haline gelmemiş olsa da çokkültürlülüğü, demokrasiyi, öteki kimliklerin varoluşsal haklarını savunan siyasi ve toplumsal yönelimler de mevcut. Bu yönelimlerin İslamofobiyi etkisiz kılma noktasında ne kadar işlevsel olduklarını burada tartışma dışı bıraksak da, zaman zaman ana akım yönelimleri Müslümanların lehine değiştirdiği de görülüyor. İnsana sinema filmlerindeki "iyi polis - kötü polis" çatışmasını hatırlatsa da... Belli siyasi ve toplumsal kriz anlarında bu çokkültürcü yaklaşımlar kitlelerin uzlaşa sağlamasına imkan tanır, fakat müesses nizamı değiştiren bir etki oluşturmaz. Batı toplumları için salgının oluşturdu-

ğu türden kriz anları bir dönüm noktası oluşturabilir: öteki olarak tanımladıkları kültürlerle hukuken tanımlanmış, insani ve eşitlikçi bir ilişki kurmaları yönünde. Ancak içinde yaşadığımız koşullarda bunlar şimdilik temenni düzeyinde.

Salgınların oluşturduğu krizler, Batı toplumlarının öteki olarak tanımladıkları kültürlerle insani ve eşitlikçi bir ilişki kurmalarını sağlayabilir ancak içinde bulunduğumuz koşullarda şimdilik temenni düzeyinde.





DİJİTAL ÖNDER

ÖNDER Mobil çok yakında apple store ve google play marketlerde yerini alıyor. Ücretsiz olarak indireceğiniz uygulama ile ÖNDER ve imam hatip okullarımızdan daha hızlı bilgi sahibi olacak ve programlarımızın başvuruları uygulama üzerinden online yapılabilecek.



SÖYLEŞİ

PANDEMİ VE PSİKOLOJİ

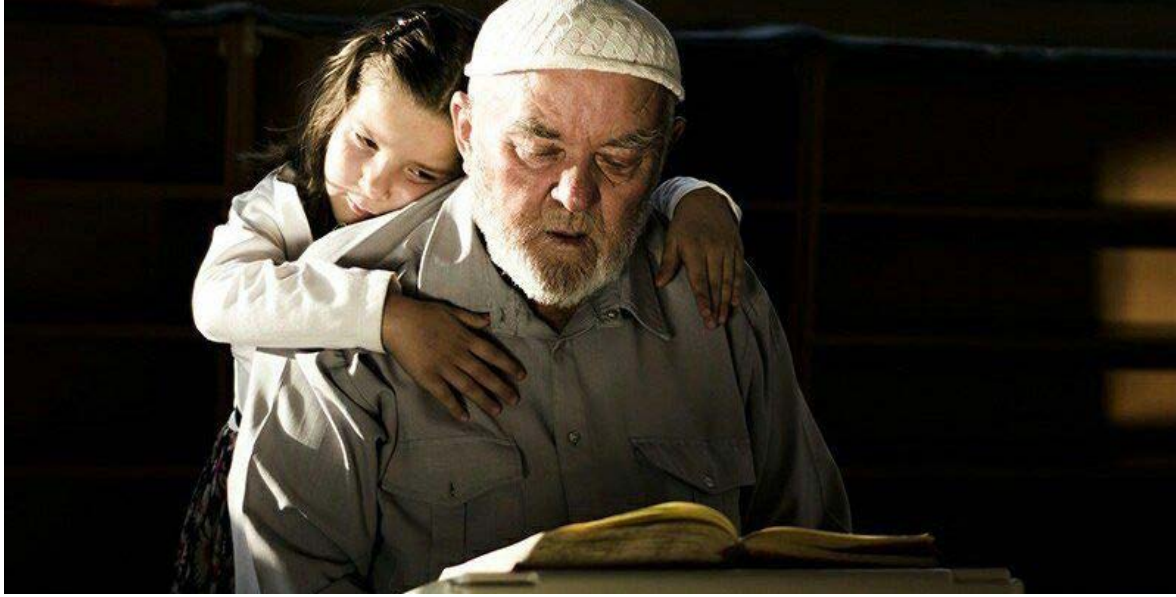
PANDEMİ KORKU VE KAYGILARI ARTIRDI

GÜLCAN
TEZCAN

Gazeteci



Nöropsikolog Şehadet Ekmen, pandeminin sosyal ilişkilerimizi ciddi anlamda etkilediğini söylüyor. Ekmen, “Covid 19 çok hızlı yayılıyor ve ne zaman biteceğine dair net bir tarih veremiyoruz. Bu kadar hızlı yayılmasından dolayı insanlarda “Ya sevdiğime hastalığı bulaştırırsam ya ölümlerine sebebiyet verirsem” korkusu geliştirdi. Bu durum belki de diğer salgın hastalıklardan daha fazla yaygın bu süreçte.” diye konuşuyor.



İnsanlık tarihinde defalarca yaşansa da ilk kez küresel anlamda milyonların hayatına etki eden bir pandeminin psikolojimize etkilerini, bu dönemde yaşanan yüksek kaygının nelere yol açabileceğini nöropsikolog Şehadet Ekmen ile konuştum.

Pandemi bireylerde ve toplumda nasıl izler bıraktı sizce?

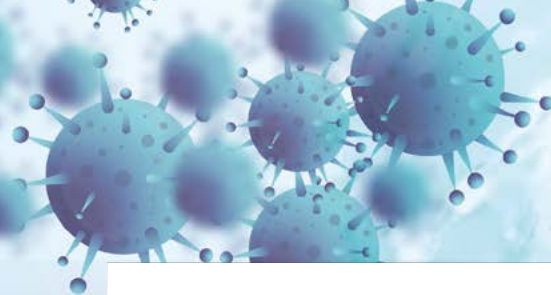
Hazırlıklı olduğumuz bir durum değildi bu aslında. Pandemi diğer salgın hastalıklar gibi değil çok hızlı yayılmakta. Ama yine de ülke olarak iyi yönetildiğini söylemekte yarar var. Çünkü sürecin iyi yönetildiğini bilmek de psikolojimizi olumlu yönde etkileyecektir. Öncelikle bireyin hayatına baktığımızda, insan ilişkileri, iş hayatı, günlük yaşantısında ciddi değişimler oldu.

Bu değişimleri olumlu, olumsuz diye ayırt etmek yerine nasıl üstesinden geldik ya da gelebiliriz şeklinde düşünmek daha sağlıklı olur. Her şeyin kötüye gittiğini düşünmek bizi zihinsel olarak işlevsiz hale getirebilir. Herhalde en büyük etkilerinden bir tanesi sosyal ilişkilerimize oldu. Bizler sosyal varlıklarız, bir anda tüm insan ilişkilerimizi koparamayız. Ayaküstü beş dakika konuşmayaalım diyemiyoruz. Maalesef pandemi bile buna engel olamıyor. Aynı şekilde maske kullanımı kişileri zorlayan bir durum. Bazen insanlara kızıyoruz dışarıda oldukları için, ama o insanlarla konuştuğunuzda “Küçücük evim var odadan odaya geçmekten bunaldım, dışarı çıkıp insan görmezsem süreci atlatamayacağım” diyor. 4-5 aydır annesine, sevdiğine sarılmayan insanlar var.

Bu açıdan baktığımızda ortaya çıkan diğer bir problem sarılma eksikliği oluyor. Kişiler sevdikleriyle anne, babasına çocuklarına sarılmıyorlar. Ya da doktorlar hastaneden döndükten sonra çocuklarına sadece uzaktan el sallayabiliyor. Belki de bu hayatı aynı evde sarılmadan devam etme sürecini bir çoğumuz yaşadık.

SARILMAKTAN MAHRUM KALDIK

Sarılmak ve sosyal ilişkilerde bulunmak sevgi hormonu olan oksitosin salınmasına neden oluyor, aynı zamanda sarılma stres hormonu olan kortizol hormonunu ve acıyı azaltıyor. Sarılabilmenin beynimiz ve bağırsıklık açısından gayet işlevsel görevi var. Araştırmalar gösteriyor ki sarılmadığımızda, stres ve depresif duygularımız artış



NORTH
AMERICA

North
Atlantic
Ocean



gösteriyor. Ailemizle bile sosyal mesafe kuralından dolayı yaklaşıp yaklaşmadığımızda ister istemez en çok ihtiyacımız olan bağışıklık sistemimizin güçlenmesine katkı sağlamamış oluyoruz. Bu sebeple insan ilişkileri açısından izler bıraktı ve bırakacak da.

Toplumsal olarak baktığımızda ise ben bunu kovidiot kavramı ile açıklayayım. Kovidiot İngilizce'de iki kelimenin birleşiminden oluşuyor covit ve idiot. Kovit aptalı ya da kovit ahmağı şeklinde çevrilebilir. Bu kavramın iki kesimi var. Bir kesimi aşırı panik halde tedbirleri abartarak yaşayanlar, bunun için hayatını, yaşadığı şehri panik halde terk edenler. Diğer kesim de umurunda bile değil, toplum içinde hiçbir şekilde sosyal mesafe ve maske kuralına dikkat etmezler. Virüs olduğuna bile inanmazlar. Sağlık Bakanımız Fahrettin Koca'nın sürekli uyarılarda bulunduğu grup aslında bu grup. Psikolojik etkilerine baktığımızda

ise, insanlarda en başta belirsizlik durumuna karşı kaygı vardı, şimdi yeni sürece adapte olmaya çalışıyoruz. Çünkü bu salgın çok hızlı yayılıyor ve ne zaman tamamen biteceğine dair net bir tarih veremiyoruz. Bu kadar hızlı yayılmasından dolayı insanlarda "Ya sevdiğimim ölümüne ben sebebiyet verirsem, hastalığı ben bulaştırırsam" korkusu ve suçluluk duygusu geliştirdi. Bu durum belki de diğer salgın hastalıklardan daha fazla yaygın bu süreçte.

Salgının başladığından bu yana çoğunluğun en yoğun hissettiği duygu kaygı. Hayatımızı ve hareket alanımızı kısıtlayacak boyuttaki kaygıyla nasıl mücadele etmek gerekir?

Kaygı aslında bizim savunma mekanizmamız diyebiliriz. Her kaygı kötü değildir. Bizi olması muhtemel kötü durumlardan korumak için hazırlanmamızı sağlar. Ama ne zaman ki bu kaygı-

lar çok sık, alakasız durumlarda ve imkânsız olaylar için olursa o zaman dikkat etmek gerekiyor. Kaygılar pandemi sürecinde çok fazlaysa, daha önceden de kaygılı bir yapınız var ise bu denli kaygı yaşamanızın alt yapısında başka durumlar olabilir. Kaybetme korkusu, ölüm korkusu gibi.

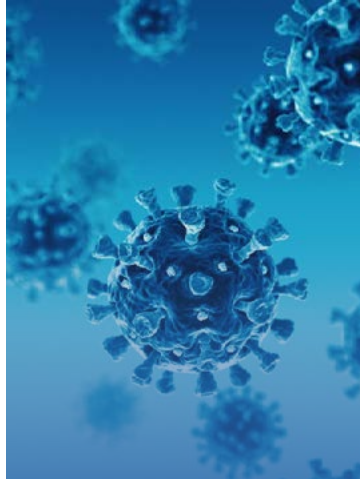
Kaygılar stresle çok bağlantılı. Bu durum da otomatik olarak bağışıklık sistemimizi etkiliyor. İngiltere'de yapılan bir araştırmada bağışıklık sistemi ile stres ve soğuk algınlığı arasındaki ilişkiye bakılmış. Katılımcılara sistematik olarak soğuk algınlığı virüsü bulaştırılmış. Ancak virüse maruz kalan herkes hasta olmamış. Güçlü bir bağışıklık sistemi olan kişiler hastalığa direnebilmiş. Stresli insanların soğuk algınlığı virüsüne yakalanma durumları daha yüksek çıkmış. Çünkü stres bağışıklık sistemini zayıflatır. Stresin yüksek düzeylere ulaşmasının sebebi tekrarlanan kaygılarımızdır. Stresin yüksek olduğu



durumlarda kadınlarda mide, bağırsak problemleri görülürken erkeklerde ise kalp krizinin arttığı gözlemlenir. Kaygı ve stresten bahsettikten sonra bununla baş etmek için neler yapılır ona bakmak gerekir.

Evde yapılabilecek bir kaç yöntem var. Bunlardan bir tanesi, 'ya sonra ne olur' yöntemi. Aklınızdan geçirdiğiniz düşüncede boğulmak yerine 'ya sonra ne olur' diyerek bir sonuca varırsınız ki zihnin bunu duymaya ihtiyacı vardır. Diğer bir yöntem ise, o korku ve kaygınızın olduğu şeyi bir objeye verin. Bir obje seçin bu bir kalem olur, bir süs eşyası olur. Bu cisme her baktığınızda kaygı duyduğunuz şey o olsun. Bu cismi çalışma masanızın üstüne ya da en fazla bulunduğunuz yere bırakın ve sürekli göreceğiniz yerde olsun. Bu korku ve kaygılarınızın sizin bir parçanız olduğunu ve aslında size zarar verebilecek bir gücü olmadığını görmeni sağlar. Kaygılarınızın arttığını fark ettiğinizde düşüncelerinize demir atmak da faydalı olabilir. Kendinizi denizde bir gemide hayal edip, bulunduğunuz yerde geminin demir atmasını sağlayıp anda kalma etkinliği yani farkındalığınızı arttırma etkinliği yapabilirsiniz. Kaygılandığınızda muhtemelen duygularla alakalı olan beynin sağ bölgesi aktif ve bu aktiflik sizin mantıklı düşünmenize izin vermiyor. Aksine duygularda ve düşünceler-

de savrulmanıza neden oluyor, burada durmak tefekkür etmek faydalı olacaktır. Olduğunuz mekânı düşünmek, o an yediğiniz yemeği ve mevcudiyetinizi düşünmek sizi o düşüncelerden bir nebze uzaklaştırıp sol beyninizi de harekete geçirmenizi sağlayacaktır. Eğer bunların hiç biri işe yaramıyor ve daha da kötüleşiyorsanız bir uzmandan destek almanızda fayda olacaktır.



Ya tedavi olamazsam ve ölürsem şeklinde. Bu korku diğer ölüm korkularından biraz daha farklıydı çünkü insanlar sevdiğimi göremeden kimseyle vedalaşamadan ölürsem diye korkuyordu. Hem korkunun şiddeti yoğundu hem de sürecin belirsizliği korkutuyordu insanları.

Pandemi sonrası insanlar nasıl bir ruh haliyle geldi size?

Korona geçirenler ve geçirmeyenler olarak ayırmakta fayda var. Virüsün ilk yayılmaya başlamasıyla birlikte bize gelen danışanlarda genelde ölüm korkusu ve panik atak vardı. Ya tedavi olmazsam ve ölürsem şeklinde. Bu korku diğer ölüm korkularından biraz daha farklıydı çünkü insanlar sevdiğimi göremeden kimseyle vedalaşamadan ölürsem diye korkuyordu. Hem korkunun şiddeti yoğundu hem de sürecin belirsizliği korkutuyordu insanları. Pandeminin belki de en acı kısmı bu oldu. Bize danışanların, sevdiğini kaybedenler ile kaybetmeyenlerin terapi süreçleri arasında fark oluyor. Sevdiğini kaybedenler yaşadıkları deneyimden sonra daha çok travma sonrası stres bozukluğu ve depresif ruh haliyle gelirken, diğerleri daha çok panik atak ya da kaygı bozukluğu ile geliyorlar. Bu durumda şunu unutmamak gerekiyor ki sevdiğini, akrabalarını kaybeden insanların biraz zamana ve yas tutma sürecine ihtiyacı olabiliyor. Bu insanların ağlamasına izin vermek, rutin işlerini eskisi gibi aktif yapamıyorlarsa onlara bu konuda baskı yapmamak gerekiyor. Panik atak yaşayanlarda ise, hastalığı kapma korkusu oluyor genelde. Bunlar genelde genç yaşta kişiler. İlk defa böyle bir olayla karşılaşmanın



hayatlarının en hareketli geçecek yıllarını çalmasından endişeliler. Lise ve üniversiteden mezun olup arkadaşlarıyla vedalaşmayan kişilerle konuştuğunuzda bir şeylerin yarım kalmışlığından ve eksikliğinden bahsettiler. Gelecek onlar için çok daha belirsizdi. Bundan dolayı kolaylıkla kaygıya kapılıyorlar.

Fiziksel sağlığınıza çok yoğunlaştık ama özellikle yaşlı, çocuk ve dezavantajlıların salgın sürecinde nasıl bir psikolojiye girdiklerinin üzerinde çok da durmadık. Özellikle yaşlılar nasıl etkilendi sizce evde kalış sürecinden?

Pandemi başladığında, ilk başta ölenlerin yaşlılar olduğu bilgisinden yola çıkarak öncelikle onlara sokağa çıkma yasağı getirildi. Aslında bu güzel bir uygulamaydı. Çünkü bir kaç ülke pandemi sürecinde yaşlıları korumada başarılı olamadıklarını söylediler. 65 yaş ve üstüne uygulanan sokağa çıkma yasağı sürecinde yaşlılar çok zorlandı. Hareket etme ihtiyacını karşılayamadılar. Hem zihinsel hem de bedensel sıkıntı çektiler. Bu sıkıntılara ek olarak sosyal medyada şov yapmak isteyen bazı gençler tarafından istismar edildiler. Sokakta gördükleri yaşlıları polise şikâyet etme gerekçesiyle ifşa etme, video çekme, siren sesi çıkartarak korkutma gibi... Yaşlılarımıza hastalığı bu-

laştırmamak için çaba sarfedilse de maalesef rencide edici davranışlara da maruz kaldılar. Bunun yanı sıra, yaşlılarımızın en büyük sıkıntılarından bir tanesi aile üyeleriyle yüz yüze görüşmemek. Dünyanın her yerinde insanlar anne babasını yaşlarından dolayı virüs bulaştırma endişesiyle ziyaret edemedi. Yaşlılar bu iletişim ihtiyacını yalnızca telefon ya da görüntülü konuşma yaparak geçirdiler. Ama bu da yalnızlık yaşamalarına engel olamadı. Yaşlılar ölüm korkusundan ziyade sevdiklerini göremeden, son nefesimde dua edemedi gidersen şeklinde endişelerden bahsettiler. Görüşme yaptığım bazı yaşlılardan “Üç gün yatak dördüncü gün toprak” duasını çok sık duymaya başladım. Yayıpaysınız gömülmek sevdiğileriy-le vedalaşmadan ölmek onlara çok daha acı geldi bu dönemde. Onları en çok rahatlatan durum ise seyahat izni oldu. Yaşlılarımızın bir kısmı köylerine gittikten sonra daha da rahatladılar.

İnsanların gündelik rutinleri ve konforlarından mahrum kalması neden bu kadar büyük bir travmaya yol açtı?

İnsan aslında her duruma alışabilen bir varlık. Eğer Maslov'un ihtiyaç hiyerarşisine baktarsak, oradaki en temel ihtiyacımızın fizyolojik ihtiyaçlar sonrasında ise güvenlik ihtiyacı olduğunu görürüz. Hafta sonu sokağa çıkma yasağı başlama-

dan hemen önce insanlar toplu halde marketlere koşular ve haberlerden gördüğümüz kadarıyla alınan malzemelerin bir kısmı en acil ihtiyaçlar değildi. İnsanın yaşaması için en gerekli ihtiyaçlar su, yemek gibi şeylerdir. Sonrasında gelen güvenlik ihtiyacı sağlık konusunda da güvende hissetmek içindir. Maslov'un hiyerarşisi devamında bağlılık, özgüven vb. şeklinde devam eder. Burada bakmamız gereken durum en temel ihtiyaçlar. Bunların hayatınızdan gideceği düşüncesi, sizin hayatta kalma güdünüzü harekete geçirmiş olur. Bu durumda yaptığımız davranışlarda çok mantık aranmaz. Aslında travmaya sebep olan şey sadece konforun gitmesi değil, temel ihtiyaçlardan yoksun kalma ihtimali. İnsanlar bu duruma da alışacaklar. Eskiye yüzde yüz dönmeyeceğiz çünkü bizler de değiştik, değişiyoruz. Ama süreç bireysel olarak daha yönetilebilir hale gelecek.

İnanç bu noktada iyileştirici bir rol oynayabilir mi? Süreç boyunca her akşam minarelerden okunan dualar, salavâtlar nasıl etkiledi insanları? Neler gözlemlediniz bu anlamda?

İnancın her zaman pozitif bir etkisi vardır. Avrupâda, birçok ülkede Arapça duaya ve ezan okunmasına izin verildi. Pozitif bir dua halkası oluşturmak han-

gi dil ya da din olursa olsun çok önemli ve değerlidir. Duanın iyileştirici bir gücü vardır. Okunan ezanlar, dualar ve salavâtların sürecin daha iyi geçmesi ve pandeminin hızlıca bitmesi için pozitif bir etki yarattığını düşünmekteyim. Süreç bir de Ramazan ayına denk geldiği için daha motive edici oldu. Kovid tanısı almış danışanlarım dualarla ve zikirle kendi ruh hallerini toparlamaya çalışıyorlar. Sevdiklerini kaybedenler zaman zaman tefekkür ederek acılarını dindirmeye çalışıyorlar. Acılarını ve travmalarını hafifletmede terapiden de destek alıyorlar.

Salgınla mücadele kapsamında oluşturulan toplum bilimleri kurulu salâların ölümü çağrıştırdığı gerekçesiyle sonlandırılmasını istedi. Bu kararı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ölümü hatırlatan her şeyi hayatımızdan çıkartarak ölüm gerçeğini söylemeyiz. Ama pandemi insanların zihin olarak çok kolay psikolojik ve fizyolojik olarak kolayca atlabilecekleri bir süreç değil.

Bu kararı psikolog olarak tek başına değerlendirmemiz doğru olmaz. Bilim kurulunun, belki sosyologlar, ilahiyatçılar, psikologlarla beraber karar vermesi ya da toplu olarak bir karara bağlamaları daha sağlıklı olur. Ama salâlar konusundaki yaklaşımı ikiye ayırmak gerekiyor. Pandemi öncesi ve sonrası diye. 15 Temmuz'dan sonra salâlar daha çok insanı motive edici bir coşku, birlikte bir şey kazanma duygusuna karşılık geliyordu. İnsanı güçlü hissettiren bir enerjisi vardı. Ama pandemiden sonra insanlarda daha fazla hüznün meydana getirdi. İnsanlar sevdiklerini kaybetti. İster istemez bu onların bu duygularını tetikliyor. Ölümü ve acıyı daha fazla hatırlıyorlar. Tabi ki ölüm hayatımızın bir parçası ve biz bunu yok sayamayız. Ölümü hatırlatan her şeyi hayatımızdan çıkartarak ölüm gerçeğini söylemeyiz. Ama pandemi insanların zihin olarak çok kolay psikolojik ve fizyolojik olarak kolayca atlabilecekleri bir süreç değil. O yüzden bu dönemde belki bir düzenleme yapılabilir ama bu düzenlemenin de birçok alandaki insanların bir araya geldiği bir kurulun alacağı ortak bir kararla yapılırsa daha iyi olur. Çünkü pandemi süreci insana çok coşku veren enerjisini yükselten değil daha çok hüznülendiren ve kaygılandıran bir dönem.

FAİZ, BORSA VE DÖVİZ ÜÇ KAĞIT EKONOMİSİDİR

NURİYE
ÇAKMAK ÇELİK

Gazeteci



Fotoğraflar: Sedat Özkörmeç

Prof. Dr. Ömer Bolat

On yıllardır iş dünyasında üst düzey yöneticilik yapan ve bunun yanında ekonomi alanında akademik çalışmalarını da titizlikle sürdüren Prof. Dr. Ömer Bolat ile pandemi sürecinin ekonomik etkileri üzerine enine boyuna söyleştik. Salgının ekonomik etkilerinin yıkıcılığına dikkat çeken Bolat, kriz açısından en kötüsünün geride kaldığını, bu sıkıntılı sürecin yeni uyanışlara ve dönüşümlere kapı aralayacağını da vurguladı.

Eşi benzeri görülmemiş bir ekososyal krizle karşı karşıyayız. Dünya bu krizden her açıdan etkilendi. En önce çıkan başlıklardan biri de ekonomi oldu. Bir iş insanı olarak, bu boyutta bir krizin iş dünyasındaki karşılığı nedir size göre?

Koronavirüs salgını ile ilgili olarak benim yaptığım tasvir şu; dünyaya bir meteor çarptı ve bu meteor dünyayı durma noktasına getirdi. Şu anda dünya liderleri, hükümetleri, tekrar hareket edebilme ve eski hıza ulaşabilme konusunda çok zorlanıyorlar. 2020'nin başından bugüne kadar olan sürecin tasviri budur. Ekonomik anlamda bakıldığında, 1929-1934 yılları arasındaki 'Bü-

yük Dünya Buhranı'ndan ve İkinci Dünya Savaşı'ndaki yıkımdan sonra dünyadaki en şiddetli kriz Covid-19 salgınının yol açtığı bu ekonomik kriz oldu. Nitekim IMF, Dünya Bankası ve OECD tahminleri sürekli güncelleniyor, haziran ayı tahminlerine göre: IMF, dünya ekonomisinin yüzde 4,9, Dünya Bankası yüzde 5,2, OECD ise yüzde 6 küçüleceğini öngörüyor. Bu boyutta bir küçülme İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülmemiştir.

Bulduğumuz noktada kriz sona ermiş ve önümüzü görmüş durumda değiliz. En iyi ve en kötü senaryoya göre ne durumdayız sizce?

Ümidim ve tahminim şudur ki, "en kötüsü geride kaldı". Hem

salgın açısından hem de olumsuz ekonomik etkileri açısından krizin dibi görüldü diye ümit ediyorum. Salgın patlak verdiğinde bütün ülkeler hazırlıksız yakalandı ve sağlık açısından çok ciddi bir yetersizlikle, kapasite sorunu ile karşı karşıya kaldılar. Enfekte olan hastalar açısından bir tıbbi yetersizlik ve bir sağlık krizi yaşandı. İkinci olarak da, salgının bulaşma riski açısından dünya ülkelerinde toplumlarda çok ciddi bir ölüm korkusu, kaygı ve endişe yaşandı. Buna çözüm olarak hayatın, hareketin durdurulması gerekiyordu. Dünya tarihinde, geçmişte her salgın döneminde yapılan uygulama böyle olmuştur. Hayat durunca, hareket durunca, ekonomi de durdu.

Prof. Dr. Ömer Bolat Kimdir

1963 tarihinde İstanbul'da doğdu. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ekonomik İlişkiler bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Hollanda-Amsterdam Üniversitesi, Avrupa Enstitüsü'nde tamamladı. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü'nden "Avrupa Para Sistemi" konusundaki teziyle doktora diplomasını aldı. İş hayatına İktisadi Kalkınma Vakfı'nda başladı ve 1982-1993 yılları arasında uzman olarak çalışmalarını sürdürdü. 1993 yılında MÜSİAD Genel Sekreterliği görevine başladı. MÜSİAD Yönetim Kurulu'ndaki 14 yıllık görev süresi içinde 7 yıl Genel Sekreter ve 4 yıl Genel Başkan Yardımcısı olarak görev yaptı. 2004-2008 tarihleri arasında MÜSİAD Genel Başkanlığı yaptı. 30'a yakın kitap-raporun yanı sıra, çeşitli

yayın organlarında yayınlanmış çok sayıda makalesi vardır. 20 yıldan uzun süredir Albayrak Şirketler Grubunda Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Koordinatör olarak görev yapan Albayrak, şu anda Albayrak Grubu CEO'su olarak çalışmalarını sürdürmektedir. İstanbul Şehir Üniversitesi Mütevelli Heyet Üyesi, Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV) Kurucular Kurulu Üyesi, İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD) Yüksek İstişare Kurulu Üyesi ve Sabahattin Zaim Araştırma Merkezi (SEZAM) İstişare Kurulu Üyesi olarak gönüllü teşekkül-lerde görev yapmaktadır. Bolat, Mart 2019 tarihinden itibaren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, iktisat bölümünde profesör unvanıyla görev almaktadır.

SALGIN DÜNYA TARİHİNİN EN ŞİDDETLİ KRİZLERİNDEN BİRİNE YOL AÇTI

Türkiye ve dünya kıyaslaması yapmamız gerekirse durum nasıl?

Salgın, 15 Mart'tan 1 Haziran'a kadar yaklaşık 2,5 ay boyunca hemen hemen bütün dünya ülkelerini ekonomik açıdan çok ağır etkiledi. Bu olumsuz etkiler: 1- Üretim kaybı 2- Gelir kaybı 3- İstihdam kaybı şeklinde gerçekleşti. Çok ciddi bir sosyal krizi de beraberinde getirdi. Rakamla ifade etmem gerekirse; Avrupa'nın en büyük 5 ülkesinde 50 milyon kişi kısa çalışma ödeneği pozisyonuna geçmek zorunda kaldı. Aslında fiilen işsiz oldular, ama ücretleri devlet tarafından kısmen ödendi. Türkiye'mizde de bu süreç yaklaşık 3,5 milyon kişi için uygulandı. ABD'de 41 milyon kişi işsizlik yardımı başvurusunda bulundu. Daha dramatik olanı, Hindistan'da 140 milyon kişi iki ayda işsiz kaldı. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün verilerine göre mart, nisan, mayıs aylarında istihdam kaybı, 305 milyon kişinin işsiz kalmasına eşit olarak açıklandı. Yine üzücü bir rakam, bu salgından sonra dünyada açıklıkla yüzleşecek insan sayısının 70 milyon kişi artacağı tahmin ediliyor.

Bu büyük bir şoktu. Peki atlatılabilir mi?

Rakamlara bakıldığında, bu yaşananlar tüm dünya için büyük bir salgın krizini, bir sağlık krizini gösteriyor. Ancak bana göre bütün ülkeler ilk sarsıntıyı atlattılar. Özellikle Türkiye bu alanda dünyada yıldızlaştı. Hem sağlık hem ekonomi hem kamu güvenliği hem de kaosu ve süreci yönetme başarısı olarak... Dolayısı ile henüz aşığı ortaya çıkmamış olsa da geliştirilen ilaçlar ve tedavi yöntemleri, sağlık sistemleri ve teşkilatları, salgınla mücadelede daha organize durumdalar ve daha hazırlıklılar. Bu güzel bir şey. İkinci bir dalga gelse bile, sağlık alanında donanım şimdi gayet yüksek.

Beklenmeyen, öngörülemeyen devasa bir kriz dünya ekonomisinde taşları da yerinden oynattı. Amerikan borsası, tarihinin en kısa zamanda yaşanan en hızlı düşüşünü yaşadı. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin, salgının ve krizin merkezi oldu. Bu durumlar üzerinden bakınca nasıl bir ekonomi tablosu görüyorsunuz gelecek için?

Sonuçta bütün yaşadıklarımız ilahi bir kaderin tecelli etmesidir. Ancak burada iki senaryodan bahsedilebilir. Bu virüsün Çin'de patlak vermesinin Çin'e yönelik bir darbe mi olduğu, yoksa ABD ile olan hegemonya savaşında





Çin tarafından mı kullanıldığı konusu tartışmalıdır. Bu konudaki netliği, veriler ve deliller ortaya çıktıkça anlayabileceğiz. Çin, şu anda ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük üretim gücü. Son 30 yılda Avrupa ülkeleri ve ABD'den senede 150 milyar dolar doğrudan yatırımı ülkesine çekerek bu başarıyı sağladı. Özellikle de 2000-2013 yılları arasında Çin'in yıllık yüzde 10'un üzerinde büyüme oranları vardı. Ama son 6 yıl boyunca yüzde 6 ile 7'lik yıllık ekonomik büyüme oranları arasına sıkışmıştı. ABD, son birkaç yıldır Çin'i kendi hegemonyası için en büyük tehdit olarak görüyor. Önce ekonomik tehdit, sonra siyasi ve askeri tehdit. Jeopolitik bir tehdit olarak da gördüğü için, hatırlarsanız Mart 2018'den itibaren ABD yönetimi başta Çin'e karşı ticaret savaşlarını başlatmıştı. ABD hemen hemen bütün ürünlerde Çin'den yaptığı ithalatta gümrük vergilerinde ciddi artışlara gitti. Sonuçta Çin kaynaklı bir salgın krizi, Çin eko-

nomisini de olumsuz etkileyecek. Ancak görünen tabloya göre diğer ülkeleri daha olumsuz etkilediği açık. Sonuçta Çin dünyanın ikinci büyük üretim ekonomisi konumuna geldiği için, bütün dünyadan hammadde ithalatı yapıyor. Enerji ürünleri ithalatı yapıyor. "ABD hapşırırsa dünya nezle olur" denir. Çin için de aynı şeyi söylemek artık mümkün. Çünkü Çin dünyadan hammadde ithalatını durdurduğu zaman, birçok ülkenin ekonomisi de sıkıntıya düşecek demektir.

Sağlık artık bir sektör olarak öne çıkıyor. Türkiye'nin krizi yönetebilmesinin altında sağlık yatırımları da var kuşkusuz. Sağlık sektörü açısından neler söylenebilir?

Batılı ülkeler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra alt yapılarını, üst yapılarını sıfırdan yaptılar. Yollar, hastaneler, okullar ciddi şekilde yenilenmişti. Daha sonraları kamu hizmetlerine pek bir

harcama yapmadılar. Altyapıları çok eskidi. Buna karşılık hatırlayalım, 1990'ların yolsuzluklar, yasaklar, yoksulluklar ve koalisyon hükümetleri ile boğuşan ve kamu hizmetlerinde perişan durumdaki Türkiye'de, 2002'den sonra AK Parti hükümetleri döneminde altyapı ve kamu hizmetlerine çok büyük yatırımlar yapıldı. Bütçe içindeki borç ve faiz ödemeleri azaldıkça, çiftçiye, esnafa, yaşlılara, engellilere ve KOBİ'lere yönelik destekler, sanayiye yönelik, ihracata yönelik destekler arttı. Başta enerji, sağlık, eğitim, savunma alanlarında çok büyük yatırımlar yapıldı. Her yıl kamu bütçesinin yüzde 17'si eğitim ve sağlığa harlandı. Bu muazzam yatırımlar sağlık kadrolarının sayısının iki katından fazla artmasını, sağlık kuruluşlarının artmasını ve özel sektör yatırımlarının muazzam artmasını sağladı. Tüm bunlar da Türkiye'nin salgın sürecini çok az zayıflatma ve başarılı bir şekilde atlatmasının önünü açtı.

SÖMÜRGEÇİLER FAİZE DAYALI SİSTEMİ DÜNYAYA HAKİM KILARAK PARADAN PARA KAZANMAYI HEDEFLERDİ

Daha önce böylesi bir krizle yüzleşmemiş olan küreselleşme olgusu bu imtihanı verebilir mi, küreselleşmeden vaz geçilebilir mi, kapitalizm böyle bir durumda gelecek için ne vaat edebilir?

Dünyada para hareketlerinin serbestleşmesi süreci, batılı kapitalist sistem ve ona bağlı kuruluşlar olan IMF, Dünya Bankası, OECD ve Dünya Ticaret Örgütü üzerinden, 1990'lı yılların başlarında başlatıldı. İletişim ve bilişim dünyasındaki dijital dönüşümle beraber, küreselleşme süreci bir tsunami hızıyla bütün dünyayı sardı. Ancak son 3-5 senede ulusalcılık ve içe kapanma akımının birçok ülkelerde güçlenmesi ve ABD'de, İngiltere'de, Avrupada seçim sonuçlarına yansımaları, ardından da COVID-19 salgını küreselleşme sürecine ciddi bir darbe vurdu. Ülkelerin hepsi kendini kurtarma sevdasına düştü. Birbirleriyle maske ve solunum cihazı savaşlarına giriştiler. Parası ödenmiş, siparişleri alınmış malların teslimatını önleyip, el koyma operasyonları yaptılar. Avrupa Birliği ortak, uyumlu bir kriz yönetimi gerçekleştiremedi. Diğer dünya ülkelerinde de benzeri tablolar

gördük. İçine kapanmacı, yerli ve milli yeterliliği, stratejik yeterliliği öngören bir anlayış ortaya çıktı. Sağlık hizmetlerinde, tıbbi cihazlarda, sağlık ürünlerinde, tarım ve gıda ürünlerinde, içme suyunda, milli savunma ürünlerinde, yeterli, yerli ve milli üretimin gerekliliği anlaşıldı. Bu sektörler stratejik sektörler olarak gücünü pekiştirmiş oldu. Bunun dışında baktığımızda, insanların çalışma, eğitim, gezme, tüketim ve turizm anlayışlarında ciddi değişimler meydana geldi. Online ticaretin toplam ticaretteki payı yükseldi. Elektronik sektörünün, iletişim sektörünün, internet dünyasının ve dijital dünyanın önemi arttı ve dünya ticaretindeki payları da arttı. Özetle şunu diyebiliriz ki, küreselleşme süreci geriye doğru giderken, devletçilik, kamu müdahaleciliği, eğitimde milli anlayış, yerli, milli stratejik ve yeterli üretim anlayışı daha baskın ve daha önem kazanır duruma geldi.

Başta ABD olmak üzere batı dünyası, küresel para sistemindeki imtiyazlarını ve paylarını kaybetmemek için ciddi bir reforma yanaşmadılar. Sadece G7 Zirvesini G20'ler zirvesi haline getirerek tabiri caizse ağza bir parmak bal çaldılar.

SALGIN İSLAM İKTİSADI NOKTASINDA BİR ÖZELEŞTİRİ YAPILMASI İÇİN MUAZZAM BİR FIRSAT TANIDI

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Konferansı'na telekonferansla katıldığında: "Tahakküm, çıkar ve faiz üzerine bina edilen mevcut küresel ekonomik mimarinin, insanı ve tabiatı koruması mümkün değildir. İnsani, ahlaki ve çevreci karakteri faizi ve sömürüyü reddeden yapısıyla İslam iktisadi krizden çıkışın anahtarıdır" dedi. İslam iktisadi nasıl bir çözüm getirebilir?

Dünyadaki üretim sürecine baktığımızda şunu görüyoruz, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada yakılmış yıkılmış ülkeler yeniden inşa edilirken sanayi ve tarımsal üretim hız kazandı. 1945'ten 1970'lere kadar tarım ve sanayi üretiminin arttığını, 1970'lerden itibaren ise tarım ve sanayi üretiminin yanında, hizmetler sektörünün de hem istihdamda hem üretimdeki payının arttığını görüyoruz. 1990'larda uluslararası sistem ve kapitalist anlayış 'paradan para kazanmak' amacıyla ülkelere IMF, Dünya Bankası ve OECD üzerinden baskı kurarak, dünyada bizim 'uçkağıt ekonomisi' dediğimiz



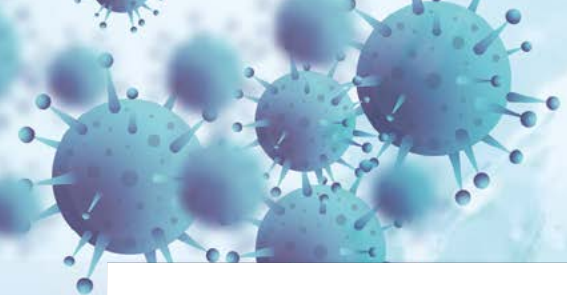
faiz, borsa ve dövizde dayalı piyasaların çok aşırı bir şekilde büyüdüğünü, şiştiğini, bir köpüğe dönüştüğünü gördük. Bu balon 2007'de ABD'de Mortgage krizi, 2008'de yine ABD ve Batı Avrupa kaynaklı finansal krizle ağır yara aldı. Bu yaşananlar dünyada kapitalist ekonomik sisteme ciddi reformlar yapılması için önemli bir fırsat verebilirdi. Ama başta ABD olmak üzere batı dünyası, küresel para sistemindeki imtiyazlarını ve paylarını kaybetmek için ciddi bir reforma yanaşmadılar. Sadece G7 Zirvesini G20'ler zirvesi haline getirerek tabiri caizse ağza bir parmak bal çaldılar. 2008-2009'da küresel finans kriziyle mücadele etmek için yapılan faaliyet, merkez bankalarının yine büyük miktarda para basıp batan bankaları kurtarması, batan şirketlerin içine sermaye koymaları, hem devlet, hem kamu kesimi, hem hane halkları, hem şirketlerin yeni borçlarla yüzleşmesiydi.

Çok geçmedi birkaç yıl sonra, 2020 başında gözle göremediği-

miz hatta mikroskopla bile görülemeyen bir Covid-19 virüsü dünya ekonomisine son yüzyılın en büyük ekonomik krizlerinden birini yaşattı. Bütün ülkeler yine aynı reçeteyi uyguladılar, Merkez Bankaları yine inanılmaz miktarda para basıp likiditeyi korudular, ödemeler sisteminin tıkanmasını önlediler. Bankaların içine büyük miktarda paralar akıttılar, şirketlere trilyonlarca dolar yardımlar yapıldı. Hane halkları, işsizlik yardımlarıyla, sosyal desteklerle desteklenmeye çalışıldı. Son 11, 12 sene içinde dünyada ikinci en büyük küresel ekonomik kriz yaşıyoruz. Bu kriz hem sağlık krizi, hem ekonomik kriz, hem sosyal kriz... Açlık ve fakirleşme hızla artacak ve dünya ekonomisinin en erken 2022'de 2019 yılı şartlarına dönebilmesi bekleniyor.

Bu tabloda Cumhurbaşkanımızın bahsettiği İslam iktisadının önemi şurada ortaya çıkıyor. Faize dayalı kapitalist sistem acımasız ve zenginlik sadece çok sınırlı bir kesimin elinde toplanmış durumda. Dünyadaki 50 kadar

büyük zenginin dünya gelirinin yarısına sahip olması gibi büyük bir adaletsizlik tablosu var. Ve bu tablo karşısında bir aksiyon lazım. Dünyayı kasıp kavuran faizci kapitalist sistemin mutlaka değişmesi lazım. En azından 57 İslam ülkesi arasında dahi İslam iktisadi sistemi uygulansa, bir kurtuluş reçetesi olabilir. Bu noktada; faizin olmadığı, üretimin ve yatırımın öne alındığı, tüketimin de israf boyutunda olmadığı, kanaat ekonomisine dayalı ve fazla üretimin ihracat yoluyla eritilerek üreten ülkelere katma değer sağlayacağı bir ekonomik model uygulanabilir. Bunun en önemli sonucu da gelirin adil bölüşümü olarak ortaya çıkar. Dünya ekonomisi 12 yıl içinde ikinci büyük depremini yaşarken, İslam ülkeleri başta olmak üzere İslam iktisat ve finans sisteminin artık yerleştirilmesi ve geliştirilmesi açısından muazzam bir fırsat çıktı önümüze. Cumhurbaşkanımız da bu konuşmasında bu gerçeğin altını çizmiş oldu.



North Atlantic Ocean

**Peki başarabilir miyiz?
İslam iktisadını ve faizsiz sistemi iş hayatında, ülke ekonomisinde hakim kılabilmemiz mümkün mü ya da bunun alt yapısı nasıl oluşturulmalı?**

Tabii ki mümkündür. Başlanılacak yer, özellikle katılım bankaları ve proje ortaklığı ile kâr zarar temelli finansman modelinin uygulanmaya başlanmasıdır. Ayrıca çok ortaklı şirketlerin güçlendirilmesi ve desteklenmesi; el birliği güç birliği sistemi ile toplu tasarruf ve konut projelerinde olduğu gibi toplu alımlarda uygulanan sistemleri geliştirmek mümkündür. Şu gerçeği bilmemiz lazım, batı dünyası son 150 yılda dünyaya hakim oldu, ekonomik, askeri ve siyasi olarak... Bunun altında yatan çok önemli birkaç faktör var. Birincisi, yaptıkları sanayi devrimi. Barutu bulmaları, buharlı gemileri yapmaları, dünyaya açılmaları ve dünyaya açılarak sömürü düzenini kurmaları. Sömürge ülkelerinden getirdikleri hammadde ve ganimetlerle büyük bir zenginliğe kavuşmaları ve bununla beraber askeri üstünlüklerini artırmaları. Dördüncü faktör olarak da faize dayalı sistemi dünyaya hakim kılarak paradan para kazanma anlayışıyla güçlenmeleri... Bugünkü durumda sömürü düzeni, o dönemdeki gibi fiili olarak olmasa da, faiz ve kapitalist sistem aracılığıyla bugün de devam etmektedir.



BORÇLANMANIN ARTMASININ TEMEL SEBEPLERİ AŞIRI TÜKETİM, AŞIRI MARKA ÖZENTİSİ, AŞIRI TEKNOLOJİ

Tüketici olarak, birey olarak bizim yapabileceğimiz şeyler nelerdir. Krizden korunmak, krizden daha az zararlı çıkmak veya bundan sonraki krizlere karşı ön alabilmek için?

Son 16, 17 yılda Türkiye’de şu gözlemi yapıyorum. Özgürlükler genişledi, refah ve tüketim arttı. Ben buna ‘3T’ formülü diyorum. “Aşırı tüketim, aşırı trend ve marka özentisi, aşırı teknoloji”. Bu 3T, tüketimi çok hızlandırdı. Bizleri talepkar ve sürekli isteyen mutsuz bir duruma getirdi. Bizlerin aile bütçelerinin zorlanması, açık vermesinin, borçlanmanın artmasının en temel sebepleri de bunlar. O zaman çözüm de gayet basit. İhtiyacımız kadar tüketebilmek, kanaat etmeyi bilmek, şükretmeyi bilmek, tüketim ve israf girdabında, anaforunda boğulmamak...

Mustafa Kutlu, 'Kalbin Sesi' isimli kitabında 'Kanaat Ekonomisi' şeklinde bir ifade kullanıyor. Sanırım küreselleşen sadece şirketler değil, birey olarak, tüketici olarak bizler de kapitalist sisteme elimizi kolumuzu kapırmış durumdayız. Ne yapmak lazım?

Bu salgın aslında bize muhasebe yapmamız, bir özeleştirme yapmamız için muazzam bir fırsat tanıdı. Ölümün bize ne kadar yakın olduğunu hissettirerek öğretti. Ölüm bize bu kadar yakınsa, bizim de "Hey kalabalıklar! Durun, nereye gidiyoruz?" diye sormamız ve kendimize çekidüzen vermemiz gerekiyor. Aksi takdirde, "Korona bitti, haydi kaldığımız yerden devam edelim" anlayışıyla, aynı israf ekonomisine, aşırı tüketim ekonomisine, aynı kanaatsizliğe, şükürsüzlüğe devam edersek, Allah korusun hem şahıslarımız hem şirketlerimiz hem ülke ekonomisi açısından önümüzdeki süreçte yeni sıkıntılar olabilir. Bunun yolu, tasarruf etmeyi bilmek, aşırı tüketimden, aşırı israftan kaçınmak, zorunlu olan tüketimi yapmak.

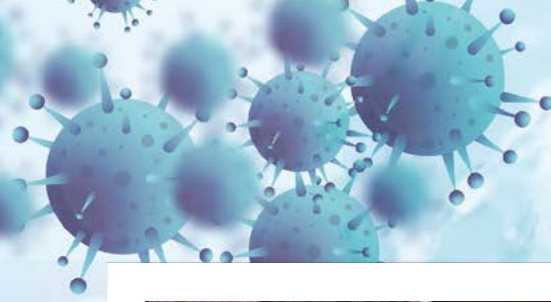
EL KESESİNDEN YİYEREK BÜYÜMEYİ BIRAKMALIYIZ PARAMIZ VARSA TÜKETMEYE, YOKSA BÜTÇEMİZE GÖRE HAREKET ETMEYE MECBURUZ

Bu noktada sanırım en sık yapılan tüketici hatası, özellikle kredi çekme alışkanlığının edinilmesiyle 'olmayan parayı harcamak' değil mi?

Elbette. Şöyle bir örnek verebilirim. 1990 yılının Türkiye'sinde zengin bir insan şöyle tasvir edilirdi. 'Bir yerli arabası olan, evinde sabit telefonu olan, kalorifer petekli bir dairesi olan ve evinde sıcak su akan'. Böyle bir aile, zengin bir aile olarak tasvir edilirdi, 'hali vakti yerinde' denirdi. 30 yıl öncenin Türkiye'sinden o tasviri bugüne getirirsek, adına ancak 'dar gelirli bir aile' diyebiliriz. Çünkü artık herkesin evinde sıcak su var, doğalgazlı kaloriferi var. Ülkemizde 18 milyon hanemiz olmasına karşın, 24 milyon araç var. Ülkemizde yılda 1 milyon 300-400 bin arası konut satılıyor. Tablo bu. Ama mevcut

sahip olunandan daha iyisine, daha lüksüne sahip olma arzusu, telekomünikasyon ve bilişim dünyasının getirdiği yeni harcama kalemleri, tatiller, özellikle iç turizmin hane halkları arasında çok yaygınlaşması, ev dışı tüketimin çok hızlanması, aile bütçelerinin yetmemesini beraberinde getiriyor. Sonuç olarak baktığımızda, şahıslar, hane halkları, şirketler ve kamu kesimi giderek borçlarını arttırıyorlar. Özellikle korona virüsünün toz bulutu kalktıktan sonra göreceğiz ki, bir yıl içinde dünyadaki borç rakamlarının toplamı 255 trilyon dolar, 300 trilyon dolara ulaşmış olacak. Ne zamana kadar? Bir dahaki kriz kapımızı çalana kadar... Yani mutlak surette 'el kesesinden yiyerek' büyümeye ya da yaşama-ya çalışmamalıyız, paramız varsa tüketmeye, yoksa bütçemize göre hareket etmeye mecburuz.





NORTH
AMERICA

North
Atlantic
Ocean



'Her kriz bir fırsat doğurur' denir. Bu sıranma döneminde bir şeyin daha hayati önemde olduğunu fark ettik: 'Yerli Üretim'. Yerel ürünleri kullanmak, tüketici olarak bize güven duygusu ve ülkemize bir katkımız olduğu düşüncesiyle huzur veriyor. Ancak bunun ekonomik olarak çok daha büyük karşılıkları var. Ekonomi dünyasında yerli üretimin karşılığı nedir, nelerin kapısını açıyor, neden bu kadar hayati bir pozisyonda bulunuyor?

Korona virüsü krizi gösterdi ki, başta sağlık sektörü, tıbbi cihazlar, sağlık ürünleri, sağlık kuruluşları olmak üzere tarladan, markete, sofraya kadar tarım ve gıda sektörünün bütün aşamaları, temizlik ürünleri, kimyevi ürünler, savunma sanayi ürünleri, elektronik ticaret, online alışveriş sektörleri artık çok stratejik sektörler haline geldi. Bu sektörlerde yerli, milli, yeterli ve stratejik üretim şart oldu. Biz Türkiye olarak anladık, diğer ülkeler de anladı. Ama anlamak yetmiyor, bunun gereğini yapmak için altyapı olması lazım, kapasite olması lazım, beceri olması lazım, tedarik zinciri olması lazım. Bunlar da Türkiye'de var. İnşallah Türkiye'miz korona virüs krizini tez zamanda geride bırakırken, sağlık alanındaki büyük başarısı ve sağlık turizmi başta olmak üzere, batılı ekonomilere yakınlığı, tedarik zincirlerine sahip olması ve batının istediği kaliteli üretim kabiliyetine sahip olması nedeniyle salgın sonrası dünyadaki ekonomik gelişime de öncülük edecektir.

 **CANLI YAYIN**
/onderimamhatip

arşamba
sohbetleri

7 Ekim  **20.00**



İhsan FAZLIOĞLU
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Moderatör: Müjdat **ULUÇAM**

***BASAR, BASİRET VE FİRÂSET:
GÖRMEK, BİLMEK VE
SEZMEK ÜZERİNE...***

önder
İMAM HATIPLİLER DERNEĞİ

NEVİN MERİÇ:
**PANDEMİ, MÜSLÜMANLAR
İÇİN CİDDİ BİR DÖNÜŞÜME
KAPI ARALAYACAK**

GÜLCAN
TEZCAN

Gazeteci



“Pandemi karantina sürecini ufak çaplı bir mikro sosyal hayatın test edilmesi gibi de düşünebiliriz. Hayat bireyselleşti ve tek kapı dijital dünya oldu. Yaşananların dini inanca yansıması ise çok daha sıkıntılı. Mikro insan demek mikro din demektir. Dinlerin formu ise buna tezat teşkil eder.” diyen ilahiyatçı ve sosyolog Nevin Meriç ile pandemi sürecinin dini hayata etkilerini konuştuk.



Pandemi dönemi hayatımızı birçok yönden etkiledi, değiştirdi, dönüştürdü. Toplu ibadetler ve camilerden uzak kaldık. Ramazan ayını da geçmişe göre daha yalnız geçirdik. Dini hayat anlamında yaşanan dönüşümler uzun vadede inançla olan bağımızı ne yönde etkiler sizce?

Müslüman dünya modernleşmeyle meselelerini halledemeden paldır küldür dijital dünyaya giriş yaptı. Bu dünyaya da hazır değildi. O anlamda getirecekleri ve götüreceklerini bugünden görmek mümkün görülüyor. Her zaman olduğu gibi optimist bir yaklaşımla dijital dünya da

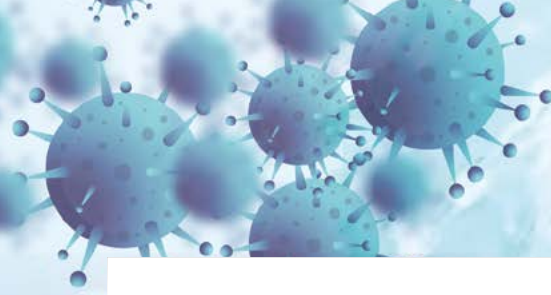
Pandemi karantina sürecini ufak çaplı bir mikro sosyal hayatın test edilmesi gibi de düşünebiliriz. Hayat bireyselleşti ve tek kapı dijital dünya oldu. Bunun neden olacağı yoksunluk insanlık için ciddi sıkıntılara gebe.

dini söylemler özelinde kullanıma sokuldu. Bu dönüşümün tehlikeleri yok değil. Öncelikle mahremiyetin sınırları daraldı, bir perdesi daha kalktı. Bir diğer açıdan sirküle edilme biçimi üzerinden yapılacak kullanım biçimlerine dair bilgilenme imkânları flulaştı. Dolayısıyla insanın da bilginin de sağlıklı bir

biçimde korunması ve kullanılmasında sıkıntılar yaşanabilir ileride. Çünkü videoları kesip kesip manipülasyon malzemesi yapmak mümkün.

İnsanı aidiyet anlamında da etkileyecek gibi gözüküyor. Artık herkes dünyalı olma imkânına sahip. Bu geniş alan insanın hoşuna gitse de daha mikro ölçekli bir sınırlandırılmanın içine dahil edildiği de bir gerçek. Sistemin efendileri insanların birlikte hareket etmelerini en aza indirme ve dolayısıyla daha kolay yönetilme imkânları üzerinde çalışıyorlar gibime geliyor. Bu da Müslüman dünyanın aile, ibadet, sosyal hayat, memleket ilişkisinde ciddi bir dönüşüme kapı aralayacak. Nitekim pandemi karantina sürecini ufak çaplı bir





NORTH
AMERICA

North
Atlantic
Ocean



mikro sosyal hayatın test edilmesi gibi de düşünebiliriz. Hayat bireyselleşti ve tek kapı dijital dünya oldu. Bunun neden olacağı yoksunluk insanlık için ciddi sıkıntılara gebe.

Yaşananların dini inanca yansması ise çok daha sıkıntılı. Mikro insan demek mikro din demektir. Dinlerin formu ise buna tezdad teşkil eder. Evden çalışma imkânlarının artması ofisleri azaltır veya gereksizleştirirken insan mekân kullanımını da dönüştürdüğü bir gerçek. Artık mekân telefonu olan insanın bulunduğu yer haline geldi. Bu da ibadet mekânlarını ve dolayısıyla cemaat olmayı da değiştirebilir mi sorusunu akla getiriyor. Hac için bu mümkün değil ve cemaat olma kuralları da belli. Evden ce-

maate dahil olunamıyor dolayısıyla camilerin kullanım biçimini de değiştirmeyecek diyebiliriz. İbadet mekânlarının dijitalleşmesi yasaklanır ve insan-ibadet-cemaat ilişkisi daha otantik halde devamı sağlanır. Çünkü dijitalin tehlikesi minareden okunan müzik yayını ve ses kesilmelerini halledememe gibi sorunlar ya-

şanıyor. O zaman bazı alanların dijitalden temizlenmesi diye de bir politika güdülebilir ve insan zihni de o mekânlarda hem bedensel hem de zihinsel arınmayı gerçekleştirme imkânına sahip olabilir.

Cemaatle yapılan ibadetler bundan sonraki süreçte nasıl devam ettirilmeli? Hac konusunda halen belirsizlik var. Kurban Bayramı da yine toplumsal yakınlaşmayı besleyen bir bayram. Sosyal mesafeye cemaat olma alışkanlığımızın yerine ne ikame edilmeli?

Öncelik sağlıkta. Sağlık halledilmeden cemaatle ibadet ol-

Artık mekân telefonu olan insanın bulunduğu yer haline geldi. Bu da ibadet mekânlarını ve dolayısıyla cemaat olmayı da değiştirebilir mi sorusunu akla getiriyor.



maz. Dinî anlamda da bu böyle. Dolayısıyla henüz süreç devam ediyor. İlaç ve aşıda alınan mesafeye göre hayat-ibadet ilişkisi yeniden düzenlenebilir. Adını bile yeni normalimiz koyduk. Cemaatle ibadette yeni normal mesafeli, mümkün olduğu kadar dış mekânın kullanılabilir olmasına yönelik bir cemaat profili.

Medyanın abartılı bir biçimde pandeminin odağına ibadetleri koyması da ilginçti. İnsanların evinde tuttuğu oruçların bile neredeyse yapılmaması gerektiğine dair bir hava oluşturuldu. Bunun üzerinden sağlanan baskı fetva sorularına yansdı. Bu yıl en çok sorulan sorunun oruç tutmasak olur mu? tarzında olması manidar. Bunun yanında

sosyal varlık olan insanı bir araya getiren geleneksel kodların pandemide ciddi sıkıntı yarattığı bir gerçek. Hac veya taziye ziyaretleri hâlâ pandeminin karantina uygulamasını devam ettirdiği alanlar oluyor. Bunda medyanın ilahiyatçılara kapalı yüzünün de etkili olduğunu düşünüyorum. Doktorlar kadar hocaların da ekranda olup vatandaşlara bu güzel

alışkanlıklarımızı bu sene ertelememiz gerektiğini söylemeleri gerekirdi. Bunlar ciddi anlamda etkili olabilirdi. Sadece tıp doktorlarına hasredilen -ki hâlâ aynı minvalde devam ediyor- ekranlar halkı anlama ve pandeminin seyrine olumlu katkıda bulunmaktan da uzak.

Afet, salgın hastalık gibi durumlarda İslam dininin Müslümanlara tavsiyeleri vardır. Buna rağmen dini hayat yaşayan kesimlerde bile ciddi anlamda kaygı ve endişe yaşandı. Bunu neye bağlıyorsunuz? Tevekkülle ilgili bir problemimiz mi var?

İlim rütbesi bütün siyaset mertebelerinin hepsinin üstündedir. Onun için imam hatiplerden beklediğimiz, dünyaya ışık tutacak alimler yetiştirmeleridir.



Adı üstünde salgın. Meçhul ve herkesi, her an bir biçimde kuşatabilir bir atmosferde yaşamamız gerekiyor. İnsan birlikte yaşamla inşa edilen bir varlıkken insandan kaçır hale gelmesi yaşandı. Bu çok kolay halledilebilir bir durum değil. Tevekkül tabii ki başka nasıl ayakta durabilirdik. Ama yan yana bile gelmememiz gerekiyordu. Okunan ezanların da halkı sakinleştirdiğini düşünüyorum. Evet camiye gidemiyorduk ama ezanlar okunuyordu elhamdülillah. Bu hâlâ bir vatanımızın olduğu ve her şeye rağmen ayakta ve güvende olduğumuz hissini verdi. Kaygının ölmekten çok ölme biçiminden kaynaklandığını düşünüyorum. Başınızda sevdiklerinizin duasıyla vefat etmek yerine izole bir yoğun bakım yatağında can verip birkaç kişi nezaretinde gömülme çok da arzulanan bir durum olmasa gerek.

Bir Müslüman ilahi hikmetler açısından bu tür bir afeti nasıl okumalı?

Aslında her an ilahi hikmetlerle içiçe yaşıyoruz. Bunu görebilmek için böyle bir zihin inşasına sahip olmak ve gündelik hayatımızı Allah'ın rızasına uygun kodlarla düzenleme diye bir gayretimizin olması gerekiyor. Bu zihinler, afeti de ilahi mesaj olarak algılar ve eksiklerini tamamlamakta bir imkân olarak görür. Mesela dünyaya gerektiğinden

Dünyaya gerektiğinden fazla önem verdiği alanlar neyse onları azaltabilir, ibadet hayatını daha güzelleştirebilir. Daha uzun sureler okuyarak namaz kılar ki bu da Allah'ın huzurunda kalmayı uzatacağından insan için çok büyük nimettir.



fazla önem verdiği alanlar neyse onları azaltabilir, ibadet hayatını daha güzelleştirebilir. Daha uzun sureler okuyarak namaz kılar ki bu da Allah'ın huzurunda kalmayı uzatacağından insan için çok büyük nimettir. İnsan ilişkilerindeki eksiklerini, israfa meyleden hallerini yeniden gözden geçirir vs. Bunun dışında farklı kodlara sahip zihinler pandemi sürecinde de hâlâ meselenin çok uzağında seyrüseferdeler.

Özellikle Avrupa'da insanların korona ile mücadele döneminde dine yaklaşımında farklılıklar yaşandı. İslamofobi yükselmışken İngiltere'den İspanya'ya ezanlar okundu. Bu gelişmeleri din sosyolojisi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

Valla bu İspanya ezanının sanal olduğu Almanyada bir müzik firmasının stüdyoda birkaç yıl önce okuttuğu ezan olduğu ve fakat bu süreçte sirküle edildiğini öğrendikten sonra dijital dünyanın efendilerinin ahlaki eksiklikleri yanında bizim bu alandan beslenme iştiağımızı ciddi anlamda sorgulanmalı. Görsellik inanmayı kolaylaştırıyor ama aynı oranda da hakikati gizleyip sizin kullanılmamanızı normalleştiriyor. Bu kadar görsellüğün baskın sarhoşluğunda oyalanırken imanın gayba olmasındaki hikmet

daha bir netleşiyor diye düşünüyorum. Şaka gibi! Dijital dünya ne kadar ultra mercekler üretse de imanın gayba olacağı gerçeğini yok edemeyecek. Müslüman da buradan başlamalı o zaman. Görünür hakikatlere gerektiğinden fazla önem vermemeli diye düşünüyorum.

'Kul hakkı' bahsi çok önemli... hastalığı başkalarına bulaştırmaya kul hakkı noktasında bakmak insanların daha tedbirli olmasını sağlar mı?

Öyle olması lazım. Tabii ki kul hakkı. Ama bu bilince sahip miyiz emin değilim. Yani test yaptırdığı halde sonucunu almadan memleketine oradan da taziyeye gidip bir mahallenin karantinada kalmasına neden olmak ciddi veballi bir davranıştır. Maalesef bunda eğitimli insanlar da sınıfta kaldı. Futbolcu eşleri, bazı sanatçılar da karantinaya dikkat etmedikleri için sıkıntılı süreçler yaşattılar gittikleri yerlerdeki insanlara.

Şaka gibi! Dijital dünya ne kadar ultra mercekler üretse de imanın gayba olacağı gerçeğini yok edemeyecek. Müslüman da buradan başlamalı o zaman. Görünür hakikatlere gerektiğinden fazla önem vermemeli diye düşünüyorum.



PANDEMİ VE SİVİL TOPLUM

SİVİL TOPLUMUN PANDEMİ İLE İMTİHANI

EREN
ÖZDEMİR

Gazeteci



Covid-19 Pandemisi beklenmedik şekilde sadece bireysel değil toplumsal hayatı da derinden etkiledi. Dünya bu ölçekte bir salgına hazırlıksız yakalanmanın bedelini çok ciddi maddi ve manevi kayıplarla ödedi, ödemeye devam ediyor. Dünyada siyasi ve ekonomik gücü elinde bulunduran pek çok ülkenin bu zerre çapında virüs karşısında yaşadığı acziyet, sağlık sistemlerinin çöküşü salgının en görünen etkileri idi.



Hükümetleri sarsan, toplumları ve bireyleri yeni bir kaygı eşiğine taşıyan pandemi sürecinde imdadımıza yetişen dijital çözümler bir yanıyla insanlığı içine düştüğü açmazdan çıkarırken bir yandan da sürüklenmekte olduğumuz teknoloji çağına hazırlıyordu bizleri.

İnsanlar işlerini kaybetti, hemen her sektörde krizler baş gösterdi, sanayi ve üretim gerektirmeyen firmalar evden çalışma düzenine geçti. Büyük ölçekte firmalar personel sayısını azaltmak zorunda kaldı, küçük ölçekli işletmeler bu ekonomik yükü kaldıramadı. Okullar uzaktan eğitim modeline

geçti, hizmet sektöründe çalışanların çoğu virüs taşıma endişesi yüzünden işsiz kaldı. Bir kesim virüs tehdidinden korunmak için evde kalmaya çağrılırken başka bir kesim evde kalanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere aynı çalışma düzenine, hatta daha yoğun bir mesaiye devam etti.

STK'LAR İNSANİ YARDIMA YOĞUNLAŞTI

Tüm bunlar olurken özellikle 'insanî yardım' alanında faaliyet gösteren STK'lar ilk elde işsiz kalan, bu süreçte maddi anlamda zorlanan kesimlere gıda yardımını yapmak üzere hızla harekete

geçti. Valiliklerin oluşturduğu vefa ekiplerine başka Kızılay olmak üzere pek çok STK gönüllü destek verdi. Hemen her şehirde özellikle evden çıkması yasak olan 65 yaş üzeri vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak üzere Vefa ekipleri kuruldu ve gönüllüler seferber oldu.

Yardımlaşma ve dayanışma konusunda köklü bir vakıf geleneğine sahip olan ülkemizde hızlıca devreye giren bu seferberlik hareketinde farklı kulvarlardaki sivil toplum kuruluşları da kendi etki alanlarında yapabilecekleri katkıları fazlasıyla ortaya koydular. Bu anlamda dünyanın belki





de hiçbir ülkesinde olmayan bir dayanışma ağı sayesinde pandemiye işsiz kalan, ekonomik anlamda zorlanan milyonlarca insana ulaşıldı.

Sivil toplum, salgın döneminde toplumun bilinçlendirilmesi ve pandemi ile mücadelede de etkin rol aldı. Hemen her dernek ve vakıf Covid 19'a karşı alınacak tedbirler konusunda yayınlar yaparak, üyelerini, gönüllülerini bilgilendirerek, sosyal medya hesaplarından yayınlar ve paylaşımlar yapıp Sağlık Bakanlığı'nın çalışmalarına destek verdi. Böylelikle insanların kurallara uyması konusunda yapılan çağrılarının etki alanı hızla genişledi.

RUTİN ÇALIŞMALAR BİR SÜRE AKSADI

Virüsün yayılımının arttığı günlerde başlayan sokağa çıkma yasakları tüm toplumsal hayatı sekteye uğrattığı gibi sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını da durma noktasına getirdi. Dijitalleşme konusunda öngörüsü olan ve hazırlığı bulunanlar sürece hızlıca adapte olurken özellikle sahada, geniş katılımli toplantılar ve çalışma alanlarındaki topluluklarla birebir temas etmek durumunda kalan dernek ve vakıflar bir süre etkinliklerini ertelemek, iptal etmek ya da durdurmak zorunda kaldı. Peyderpey genişleyen yasaklarda



ilk elde sivil toplum kuruluşları İçişleri Bakanlığının genelgesi ile çalışmalarına ara verdi.

Ancak fiziksel mesafenin dikkate alındığı yeni normalde sosyal dayanışma pek çok sivil toplum kuruluşu için birincil mesele hâlini aldı.

Kurumsallaşma noktasında yapılması gereken genel kurul ve benzeri çalışmaları yürütmek de teknolojik yenileşmeyi zorunlu kıldı. Özellikle Genel Kurul gibi kurumsal işleyişi doğrudan ilgilendiren mecburi toplantıların yapılamaması STK'ların çalışmalarını aksattı ve yavaşlattı.

Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının elini rahatlatan çoğunlukla bu konuda daha deneyimli olan genç gönüllüler oldu. Dernek ve vakıfların gençlik kolları yeni normale ve dijitalleşmeye adaptasyon konusunda daha aktif rol aldı. Bu anlamda üniversite eğitimi ve çalışma hayatı sebebiyle bağlı bulunduğu stklara istediği ölçüde vakit ayıramayan gençler daha yoğun bir biçimde sorumluluk almaya başladı. Teknolojik yenilikler sivil toplum çalışmalarının gerekli kıldığı toplantıları online olarak gerçekleştirmeye imkânı sağladı. Kapalı ortamlarda, geniş katılımlı toplantı, seminer, açıkoturum, eğitim, istişare toplantısı gibi pek çok etkinlik yeni normalde Zoom, Te-



Bir önceki dönemlerde hazırlıklarını yaptıkları projeleri uygulama aşamasında pandemi yasaklarına takılan STK'lar kimi çalışmalarını başka bir tarihe erteleyerek bu süreci hizmet içi eğitimler, gençlere ve gönüllülere yönelik online seminerler ile değerlendirdiler. Özellikle ortaöğretim ve üniversite eğitimleri kesintiye uğrayan gençlerin istifadesi için hızlıca hayata geçirilen online içerikler STK'ların toplumsal fayda anlamında yaptığı önemli üretimler arasında sayılabilir.”

ams, Google Meet, Skype gibi görüntülü uygulamalar üzerinden gerçekleştirmeye başladı. STK'ların rutin toplantıları için de online oturumlar hayat kurtarıcı oldu.

ONLINE EĞİTİMLER AĞIRLIK KAZANDI

Bir önceki dönemlerde hazırlıklarını yaptıkları projeleri uygulama aşamasında pandemi yasaklarına takılan STK'lar kimi çalışmalarını başka bir tarihe erteleyerek bu süreci hizmet içi eğitimler, gençlere ve gönüllülere yönelik online seminerler ile değerlendirdiler. Özellikle ortaöğretim ve üniversite eğitimleri kesintiye uğrayan gençlerin istifadesi için hızlıca hayata geçirilen online içerikler STK'ların toplumsal fayda anlamında yaptığı önemli üretimler arasında sayılabilir.

Proje planlama noktasında da yeni normal şartlarını göz önünde bulundurmak zorunda kalan dernek, vakıf ve platformlar herkesi ve her kesimi etkileyen belirsizlik ortamında faaliyetlerini online sürdürebilecekleri çalışmalara yöneldi ve önümüzdeki dönem için de planlamalar dijital ortamda gerçekleştirilebilecek formatta çalışılmaya başlandı. Kültür alanında çalışan pek çok STK için online projeler bir bakıma avantaja dönüştü. Zira fiziksel anlamda katılımcıların ulaşmakta ve zaman ayırmakta



COVID-19 pandemisinin sivil toplum kuruluşlarını nasıl etkilediğine dair yapılan bir ankete göre STK'ların yüzde 59'unun verdiği eğitimler salgın nedeniyle aksadı. Tüm faaliyetlerini durdurduğunu söyleyen kuruluşların oranı ise yüzde 29.

zorlandığı bir çok proje online olarak gerçekleştirildiğinde daha çok kişinin istifade etme imkânı doğdu. Ancak elbette pandemi öncesi dönemle kıyaslandığında STK'ların çalışmaları ile ilgili ciddi bir kayıp sözkonusu.

RAKAMLARLA PANDEMİNİN ETKİLERİ

COVID-19 pandemisinin sivil toplum kuruluşlarını nasıl etkilediğine dair yapılan bir ankete göre STK'ların yüzde 59'unun verdiği eğitimler salgın nedeniyle aksadı. Tüm faaliyetlerini durdurduğunu söyleyen kuruluşların oranı ise yüzde 29. Anket kapsamın-

da STK'lara yöneltilen bir diğer soru, devam ettirebildikleri faaliyetlerini yeni çalışma düzenine ne kadar kolaylıkla adapte edebildiklerine ilişkin. Ankete katılan STK'ların yüzde15'i adaptasyon konusunda çok zorlandığını belirtirken yüzde 9'u hiç zorlanmadığını söylüyor. Ne zorlandığını ne de zorlanmadığını dile getiren STK'ların oranı ise yüzde 31.

Anket kapsamında sorulan bir diğer soru, salgının kuruluşların çalışma alanına duyulan ihtiyacı ne yönde etkilediğine dair. 170 STK'dan 63'ü faaliyetlerine duyulan ihtiyacın çok arttığını kaydederken 43'ü arttığını, 36'sı ise



ihyaçta herhangi bir değişiklik yaşanmadığını belirtiyor. STK'ların 13'ü kendi çalışma alanlarına ihtiyaçın artmadığını dile getirirken 15 STK temsilcisi, salgının kuruluşlarına duyulan ihtiyaçı hiç artırmadığını aktarıyor.

Bilindiği üzere sivil toplum kuruluşlarının başlıca gelir kaynaklarından biri, hibe ya da fon alımları oluyor. Sözkonusu anket çalışmasında, Covid-19 salgınının STK'ların hibe/fon gelirlerini nasıl etkilediğine dair de bir başlık bulunuyor. Ankete katılan 170

STK'nın yüzde 60'ı hibe/fon aldığını belirtirken yüzde 40'ı hibe ya da fonlardan yararlanmadığını söylüyor.

Hibe ya da fon alan kuruluşların yüzde 31'i uluslararası kuruluşlardan, yüzde 30'u uluslarüstü kuruluşlardan ve yüzde 21'i özel sektörden hibe/fon sağlarken Türkiye'de faaliyet gösteren vakıflardan hibe alanların oranı ise yüzde 18. Bununla birlikte ankete katılan STK'ların yüzde 75'i için alınan hibe ya da fonun kullanım amacı proje yürütmek. STK'ların

yüzde 25'i ise bu gelir kaynaklarını kurumsal giderleri için kullandığını belirtiyor.

Yeni normal şartlarında hayat devam etse de pandeminin etkisini 2021'in ilk aylarına kadar süreceğine dair öngörüler sözkonusu. Bu noktada STK'ların da adaptasyon sürecini tamamlayıp yeniden yapılanması, dijital çağda st'ların geleceğinin nasıl olması gerektiğine dair fikri hazırlıklarını hızlandırmaları büyük önem taşıyor.



Yeni normal şartlarında hayat devam etse de pandeminin etkisini 2021'in ilk aylarına kadar süreceğine dair öngörüler sözkonusu. Bu noktada STK'ların da adaptasyon sürecini tamamlayıp yeniden yapılanması, dijital çağda st'ların geleceğinin nasıl olması gerektiğine dair fikri hazırlıklarını hızlandırmaları büyük önem taşıyor.

DİJİTALİZM

MUKADDER
GEMİCİ

Gazeteci

Savaşlar, salgın hastalıklar, iklim değişikliği, ekonomik krizler, siber saldırılar, kripto paralar, yapay zeka ve daha pek çok mesele.... Kafamızın çok karışık olduğu, hakikatin giderek silikleştiği, neredeyse çöldeki seraplar gibi bir görünüp bir kaybolduğu “belirsiz” zamanlarda yaşıyoruz. İnsanlık olarak siyasi, iktisadi ve içtimai; her yönüyle yeni bir durumun eşiğinde olduğumuzu hissediyor ve görüyoruz ama bunu anlamlandırmakta zorlanıyoruz. Ancak şundan eminiz; dijitalleşme bu değişimin ana belirleyicisi. Dijitalleşme koronadan önce ne idi, şimdi ne durumda, dijital toplum arzusu insanlığın ayağına takılan yeni bir pranga mı, insanlığın kadim macerasında aslında değişen hiçbir şey yok mu, korona dijital insanı inşa etmek için mi piyasaya sürüldü? Bütün bu soruları ve daha fazlasını Dijitalizm adlı kitabı kaleme alan, dijital dünyanın kodlarını bilen Said Ercan’a sorduk.



Said Ercan
USMED Başkanı

2012 Yılında Uluslararası Sosyal Medya Derneği USMED kurucu yönetim kurulu başkanı oldu. USMED Akademi kapsamında Çeşitli üniversitelerde Sosyal Medya Eğitimleri ve konferanslar verdi.

2015 Yılında Digisos Dijital danışmanlık Ajansını kurdu.

2018’de USOMER Uluslararası Sosyal Araştırmalar Merkezi Başkan yardımcısı oldu.

2019 başında Dijitalizm adlı kitabı yayımlandı. İstanbul Üniversitesi Mezunlar Derneği Kurumsal İletişim Başkanlığı görevini yanında halen Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde akademik kariyerine devam etmektedir. Evli ve İngilizce biliyor.



Artık iyice yüksek sesle dillendirilmeye başlandı ki; II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan dünya sistemi değişiyor. Dijitalleşme bu değişimin hem başlangıç noktası hem sürdürücüsü, hem de hızlandırıcısı. Dijitalleşmenin tam tarifi nedir sizce? Dijitalleşebilenler sağ kalacak diğerleri yok mu olacak?

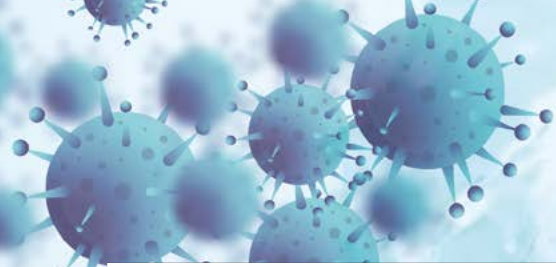
Dijitalleşme hayatımızı yeniden şekillendiren yeni dünyanın ismidir. Dijitalizme ya ayak uyduracağız ya da küreselciler tarafından ayak uydurtulacağız.

Dijitalleşmekten kaçış yok. Şöyle bir baktığımız zaman; yıllardır çevremizdeki her şeyin dijitalizmi oluşturan parçalar olduğunu görebiliriz. Radyonun icadından ve hatta radyo dalgalarının kullanımından bugüne kadar sürekli değişerek ve gelişerek ilerleyen bu teknoloji tüm vücudumuzu sarmış durumda. Artık dijitalden kaçmak yerine onunla yaşamaya alışacağız. Burada önemli olan dijitalle yaşamak değil, dijitali üretebilmektir. Yeni dünyada dijitali üretenler yönetici, dijitali tüketenler ise üretenlerin köleleri olacaklar.

Dijitalleşme koronadan önce ne idi, hala devam etmekte olan korona tecrübesinden sonra neye dönüştü?

Önceden belli bir yaşın altındaki bireylerin aktif kullandığı özellikle sosyal medya ve video konferans sistemleri, koronadan sonra herkesin tecrübe ettiği bir alan haline geldi. Önceden çocuklarına elinden telefon düşürmüyor diye kızan anneler-babalar ve hatta nineler-dedeler artık video konferans üzerinden akraba muhabbeti yapıyorlar. Birileri bilmeyenlere de dijitali kullanmayı öğretti belki de...





NORTH
AMERICA

North
Atlantic
Ocean



Bazılarına göre korona ile bütün dünya adeta laboratuvara çevrildi ve insanlar üzerinde bir deney yapıldı, siz ne dersiniz bu konuda?

O bazılarına katılanlardan bir tanesi de benim. Dünyada bu pandeminin bazı kimselerce kontrollü şekilde yayıldığına inanıyorum. Bu dönemde tüm sektörler zarara uğrarken 10-20 kat büyüyen sektörler var. Bunlar hangi sektörler bir bakmak lazım. Büyüyen bu sektörler kimse, pandeminin de çıkış noktası onlardır.

Pandemi döneminde dijital alanda veri analitiğinden daha fazla anlamlı içerik üretmek, siber güvenlik ve nesnelerin interneti

konularının öne çıktığını gördük. Biz ülke olarak bu sahalarda ne kadar varız, iddiamız ne olmalı?

Ne yazık ki biz 'Sanayi Devrimi'ni tam yakalayamadığımız gibi dijitalizm çağını da tam yakalayamadık. Sosyal medyanın geçmişine bakıldığından 20 yıla yakın bir geçmişi olmasına ve çok hızlı yayılıp hayatımızı ele geçirmesine rağmen yerli bir sosyal medya ağıımız bulunmuyor. Sizce bu konuda başarılı mıyız? Maalesef burada çuvaldızı kendimize batırmalı ve kendimizi eleştirirken acımasız olmalıyız. Türkiye yerli sosyal medya ağını üretip dünya statüsünde kabul ettiremediği sürece dijitali tüketen tarafta olacaktır.

Koronadan sonra dijitalleşmeyle ilgili hangi dersleri çıkarmalıyız? Neleri bir an önce yapmalıyız? Fert olarak, devlet olarak, kurumlar olarak?

Koronavirüs sürecinde; Sağlık Bakanlığı'nın çok atik ve hızlı davrandığını ve dünyaya örnek olduğunu ifade etmek ve kendilerine canı gönülden teşekkür etmek gerekiyor. Sağlık Bakanlığı'nın bu denli başarılı olmasının ardında; daha önceden atılan sağlık yatırımları, açılan şehir hastaneleri yatıyor. Dijitalizm ve sosyal medya alanında da aynı hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir. Siber Vatan söyleminin kullanılmaya başlanmasıyla da bu yönde atılımlar yapılacağına inanıyorum.



Dünyada bu pandemi bazı kimselerce kontrollü şekilde yayıldığına inanıyorum. Bu dönemde tüm sektörler zarara uğrarken 10-20 kat büyüyen sektörler var. Bunlar hangi sektörler bir bakmak lazım. Büyüyen bu sektörler kimse, pandeminin de çıkış noktası onlardır.

Bir paylaşımınızda dijital çağ için yeni yazarlara, yeni edebiyatçılara, yeni akademisyenlere ihtiyaç var diyorsunuz. Bu aradığımız kişilerde olmazsa olmaz nitelikler nelerdir?

Dijital çağda her türlü yeniliğe ihtiyaç var bunlardan bazıları da tabii ki yeni yazarlar, yeni akademisyenler, yeni sanatçılar... Bu kişiler dijitalizmi iyi bilen, bu alanda üreten, Z kuşağı dediğimiz yeni nesli kültürel kodlarımızı da kullanarak dijital üzerinden şekillendirebilecek uzman kişiler olmalıdır.

Krizler aynı zamanda fırsattır denir. Dijital devrim mevcut dünya sisteminin mağdurları, sömürülenleri için akışı tersine çevirecek bir fırsat olabilir mi?

Dijitalizm maalesef birçok küresel firma ve devletin elinde dönüyor. Bugün sosyal medya ve dijital teknolojiler alanında üreten değil tüketen toplum olarak ön plana çıkıyoruz. Pandemi fırsat bilen girişimcilerin bu girişimci değerlendirecek özellikle yerli sosyal medya ağları kurmaları konusunda girişimlerde bulunulması, devlet tarafından da bunun desteklenmesi gerektiğine inanıyorum.

Geçenlerde bir tarihçinin yeni bir kuşak geliyor ve bu her şeyi değiştirecek dediğini okudum. Bir Z kuşağı tartışması, tanımlaması da

ayrıca yürüyor. Siz ne dersiniz dijital yerli kabul edilen gençlik, dijital insan yani, o kadar kuvvetli mi, her şeyi değiştirebilir mi?

Ben yeni kuşağın çok güçlü olduğunu bizzat görenler arasındayım. Z kuşağı dediğimiz gençlerin çokça dinlediği KPop müzik türünü eleştirip; KPop'un yasaklanması için çalışmalar yaptığımızda onbinlerce, yüzbinlerce mesaj atılıyor. Beni resmen siber dünyada kilitliyorlar. Sosyal medyalarımı birkaç dakikada kullanamaz hale getiriyorlar. Bu gençlik çok iyi organize olan güçlü bir gençlik. Gençlerin bu gücünü iyi işlerde kullanmak gerekir.

Artık hepimiz ezbere biliyoruz, dijital verileri kullanıp algoritmalarla kişilik analiz edilebiliyor ve davranışlar öngörebiliyor. İşte burada bilimkurgu filmi sahiden başlıyor gibi geliyor bana. Ve daha da fenası, artık birileri rıza/ikna mühendisliğine soyunup benim küçük ölçekte ülke siyasetini, büyük ölçekte dünya siyasetini belirleyen seçimlerimi bana özel kişiselleştirilmiş mesajlarla yönlendirmeye çalışıyor. ABD başkanlık ve Brexit seçimlerinde algoritmalarla kararsız veya sandığa gitmeyen seçmenlerin yönlendirildiği, güdüldüğü söylenegeldi. Algı yönetimine açık bir dijital

insan gerçeği var. Bu konuda kendi halindeki kullanıcıya ne tavsiye edersiniz?

Evet, bunlar birer gerçek. Sosyal medyanın kuruluş amacı zaten biraz da bu. Kitleleri ve zihinleri yönetmek. Bu bakımdan insanların medya okuryazarlığı konusuna eğilmesini tavsiye ediyorum. Ama öyle üstünkörü değil. Detaylı şekilde eğilmeleri, algı yönetimi, manipülasyon, spekülasyon gibi konularda bilgi sahibi olmalarını tavsiye ediyorum. Algı yönetimi yapılamayacak kimse yoktur. Sadece bir kişiyi 1 dakikada ikna edersiniz başka bir kişiyi 1 saatte edersiniz ama bir şekilde edersiniz. Algı yönetiminde algının yönlendirildiği taraftaki uyarıcının gücü de çok önemlidir. Eğer kültür, örf ve adetlerimizle veya duygularımızla ilgili bir manipülasyona maruz kalırsak inanma ihtimalimiz artacaktır. Dediğim gibi medya okuryazarlığı konusu burada önem arz ediyor.

Google, Facebook, Twitter, Instagram, Whatsapp, Netflix, Wikipedia... Bize söylenen bunların ortak aklın ve üretimin ürünü olduğu, insanlığa hayal bile edilemeyecek bir özgürlük kazandırdığı idi. Ama artık öğrendik ki meğer bu mecralar ABD'de de bile kanun, kural tanımak istemiyorlar. Saldırı, propaganda, manipülasyon, iftira, dezenformasyon...

Hepsini bu mecralarda bulmak mümkün. Bu kadar içindeyken ve görünmez prangalarla bu mecralara bağıtyken bu durumla nasıl mücadele edeceğiz?

Bu platformlar artık birer gayri resmi devlet gibi hareket ediyor. Devletlerin koyduğu kanun ve kuralları tanımadan devletlerin algılarını yönetebiliyor. Dilerse devletin iç karışıklığa gitmesine zemin hazırlayıp bu algıyı yönetebiliyor. Bunlara karşı gelmemizin en önemli unsuru az önce de söylediğim gibi medya okuryazarlığı konusunda halkımızı bilinçlendirmek ve yerli sosyal ağları kurmaktır.

Yine bu çerçevede yerli bir sosyal ağa yerli bir otomobil kadar ihtiyaç var diyorsunuz, tren kaçmadı mı bizim gibi ülkeler için, piyasanın büyük oyuncularıyla baş edebilir miyiz?

Sosyal ağlar hayatımıza gireli yaklaşık 20 yıl oluyor. Bunun üzerinden bir 20 yıl daha geçse bile tam anlamıyla tren kaçtı diyemeyiz. Yapılmamış, benzersiz bir fikirle veya güçlü bir tanıtımla var olan sistemlerin alternatifini kurmak mümkün. Bakın, Tiktok diye bir uygulama çıktı. Çok da eski sayılmaz ama kısa sürede dünyanın en çok kullanılan ağı haline geldi. Bunun nedeni ise etkili reklam yapmasıdır. Bu nedenle umutsuz olmamak lazım. Yerli sosyal ağ yine yapılabilir. Biraz daha zor olur ama olur.

Dijital dünyada vakit geçirmenin normal süresi nedir? Bir çocuk/genç için, yetişkin için bu süre ne olmalı?

Dijital dünyadan kastımız eğer sosyal medya ise belki birkaç dakika diyebilirim ama dijital dünyadan kastımız tüm dijitalizm ise şu sıralar 24 saat boyunca içindeyiz. Sosyal medya kullanımında ise dikkatli olmakta fayda var. Özellikle 13 yaş altındaki çocuğun sosyal medyayı hiç kullanmaması gerekir. 13-18 yaş aralığında ise yine nitelikli kullanması gerekir. Yetişkinlere bakınca; kimi yetişkinler gençlerden fazla sosyal ağlarda zaman geçiriyor. Kişiye bakıyorsunuz; iş yerinde bir ekranda işi açık bir ekranda sosyal ağı açık. 10 dakika işe bakıyor 20 dakika sosyal ağa. Bu durum da verimliliğin önüne geçiyor. Gücümüzü ve enerjimizi sosyal ağlarda heba etmeden sosyal ağ kullanmalıyız.

Sosyal medya platformları artık birer gayri resmi devlet gibi hareket ediyor. Dilerse devletin iç karışıklığa gitmesine zemin hazırlayıp bu algıyı yönetebiliyor. Bunlara karşı gelmemizin en önemli unsuru medya okuryazarlığı konusunda halkımızı bilinçlendirmek ve yerli sosyal ağları kurmaktır.

Elbette en doğrusunu Allah bilir, dijitalleşen dünyada önümüzdeki yıllarda gerçekleşmesi mutlak olanlar nedir, belirsiz olanlar nedir, asla olmayacak olanlar nedir? Yapay zekâ sayesinde kendi kendine karar verebilen robotlarla savaşıyor muyuz günün birinde?

Yapay zekânın faydalı olduğu kadar zararlı olduğundan bahseden uzmanlar da çok fazla. Haksız da değiller hani. Geçen yıllarda Facebook'un ürettiği iki yapay zekânın kendi içinde bir dil geliştirip birbirleriyle insanların anlamayacağı şekilde konuşmaya başladıkları bunun fark edilmesinin üzerine projenin durdurulduğunu okumuştuk. Yarın yapay zekâ bizlere olumlu, olumsuz neler getirir bilemem ama bugün bile yer altı laboratuvarlarında hümanoidlerin, siborgların ürettiği bir gerçek...

Sürekli şikâyet ve endişe halindeyiz ama dijitalleşmenin getirdiği yararlar da çok fazla. Ancak üç vasıta ile gidebileceğim bir toplantıyı evde dinlemek çok büyük kolaylıktı mesela. Ya da basit bir çip ile köydeki yaşlı annemin şeker ölçümünü takip edecek olmak çok büyük bir konfor gibi geliyor uzaktan. Bu konfor ve kolaylıkların sınırı nerede başlıyor nerede bitiyor?



Bakın çok güzel değindiniz. Köyde yaşayan yaşlı annenizin birkaç saniyede kilometrelerce uzaktan şekerini ölçebileceksiniz. Bu bize ne getirdi? Bir; tembellik. İki; aile ve akraba ziyaretlerini unutma. Peki, üçüncü olarak ne getirecek; bir çiple benim tüm bilgilerimi, kan basıncıma kadar depolayan dev bir data. Nabzımı ölçen bu cihaz kan basınç oranına müdahale edip, kalp hızımı arttırıp veya azaltıp kalp krizi geçirmemi, ölmemi sağlayabilir mi? Gayet tabi, sağlayabilir. Bu nedenle bu sistemlerin de yerli ve milli olması gerekiyor.

Sosyal medya ile ayrıca ilgileniyorsunuz, uzmanlık alanınız. Sosyal medya sizce ıslah edilebilir bir kaynak mı?

Bazı hukuki düzenlemeler gelecek gibi görünüyor. Bu düzenlemelerden sonra bir değişim olacak mı sizce? İnsanlar ellerine, dillerine, sözlerine çeki düzen verecekler mi dersiniz?

Sosyal ağlar konusunda yapılan çalışmalar arasında; engelleme getirmek, yasaklamak gibi çalışmaların artık bir kenara bırakılması lazım. Çünkü engellemeler geldikçe sosyal ağlar yapılarında değişikliğe giderek bu engellemelerin önüne geçecek yeni yeni teknolojiler üretebiliyorlar. Twitter'ın engellenmesi bir ara gündeme geldi. Tamam, Twitter'a erişim engeli getirdik diyelim. Bu kesin çözüm olacak mı?

Bence hayır. Bunun yerine yasal düzenlemeler yapmalı, yasalara uygun davranmadığında da para cezaları verilmelidir. Emin olun para cezası engelleme cezasından daha etkili olacaktır. Kişilerin üyelik sistemlerine de bir güncelleme gelmesi gerekiyor. T.C. kimlik numarasıyla üye olma işlemini gündeme getiren bazı siyasi partiler oldu. Bu kesinlikle tehlikelidir. Fakat bunun yerine E-Devlet üzerinden üretilecek, kriptolu bir ID numarası ile üye olunması daha makul görünüyor. Bu sayede bot, trol, fake hesap gibi bir problemimiz de kalmaz. En azından kısmen kalmaz diyelim. Çeşitli yapay zekâ araçlarıyla yine sahte profiller üretmek mümkün olabilir mi, olamaz diyemem.

“Büyük Türkiye’nin vatandaşları sosyal medyada görünmeli ve sağduyulu davranmalı.” diyorsunuz. Orada olmak şart mı? Bugüne kadar hiç sosyal medya sayfası açmamış birine ne tavsiye edersiniz?

Sosyal medyada olmak şart. Geçtiğimiz günlerde İletişim Başkanlığı Siber Vatan tabirini kullandı. Bu tabir son derece önemli. Çok önem verilmesi gereken bir ifade. Siber Vatan demek gerçek vatanın siber âlemdeki yansıması demektir. Gerçek vatanın savunması ve kalkınması ne kadar önemli ise Siber Vatan’ın da savunması ve kalkınması o denli önemlidir. Bu nedenle siber dünyada hep birlikte olmalıyız. Ama bilinçli ve kontrollü şekilde olmalı, algı operasyonlarına dikkat edip, algı operasyonlarının da tuzaklarına düşmeden olmalıyız.



Siber Vatan demek gerçek vatanın siber âlemdeki yansıması demektir. Gerçek vatanın savunması ve kalkınması ne kadar önemli ise Siber Vatan’ın da savunması ve kalkınması o denli önemlidir.

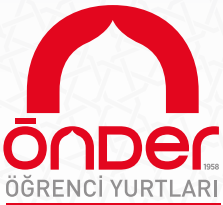
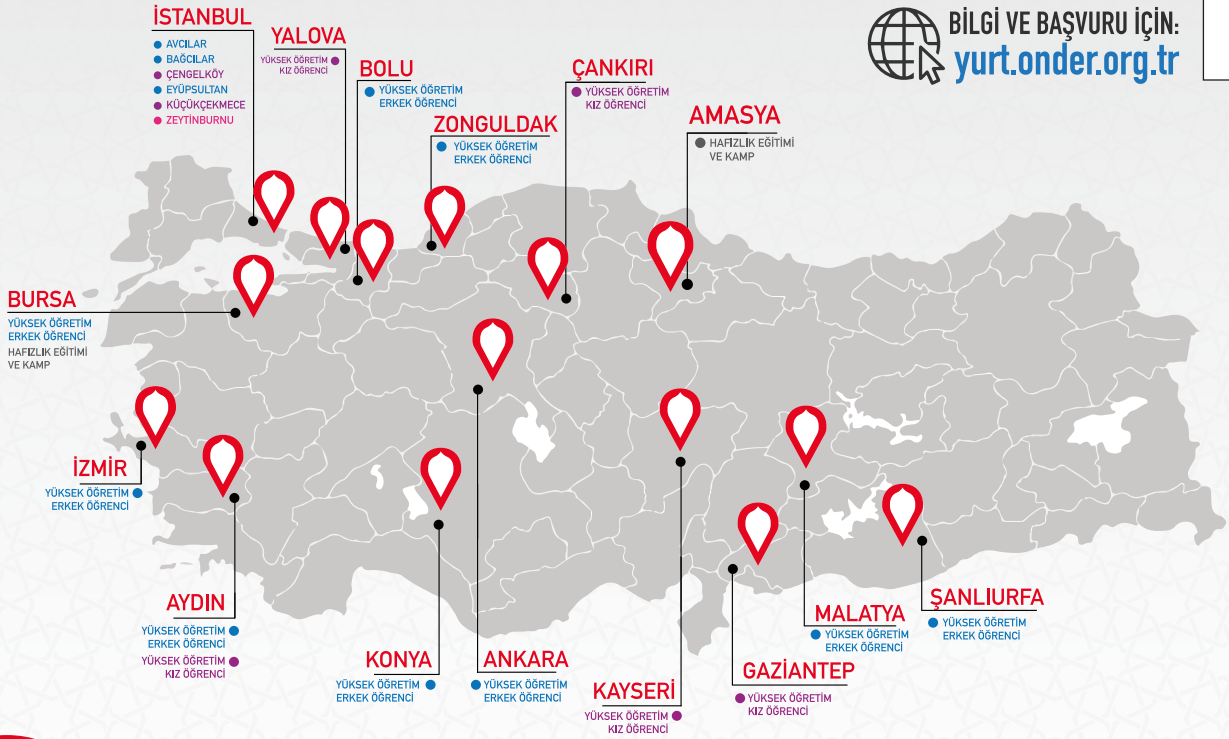


Senin Yurdun

TÜRKİYE GENELİ ÖNDER ÖĞRENCİ YURTLARI



BİLGİ VE BAŞVURU İÇİN:
yurt.onder.org.tr



YÜKSEK ÖĞRETİM ERKEK ÖĞRENCİ

YÜKSEK ÖĞRETİM KIZ ÖĞRENCİ

ORTAÖĞRETİM KIZ ÖĞRENCİ

HAFIZLIK EĞİTİMİ VE KAMP

GENEL MERKEZ

İrtibat Bilgileri:



AKŞEMSEDDİN MAHALLESİ
ŞAİR FUZULİ SK. NO:22
FATİH - İSTANBUL

KAVRAMLAR

SALGIN KAVRAMLARINDAN BEŞİ

EROL
ERDOĞAN

Araştırmacı
Yazar



2019 yılının son günlerinde Çin'de ortaya çıkan ve Covid-19 adı verilen hastalık, 2020 yılının ilk aylarından itibaren küresel salgına dönüştü. Korona adlı virüs üzerinden yayılan bu hastalık önce Çin, İran, İtalya'da görüldü, sonra ABD, Almanya, İspanya, Fransa gibi ülkelere yayıldı. Mart 2020'nin sonuna gelindiğinde Covid-19'un olmadığı ülke kalmamıştı. Virüsün yayılımını önlemek için dünya genelinde, hayatı kısıtlayıcı önlemlere başvuruldu. Okullar tatil edildi, kahve ve kütüphane gibi mekânlar başta olmak üzere insanların toplu olduğu yerler kapılarını kapattı, toplantı ve gösteriler ertelendi, camilerde cemaat namazlarına ara verildi. 65 yaş üstünün ve 20 yaş altının sokağa çıkışı ile şehirlerarası seyahatler yasaklandı, insanlar evlerden çıkmamaya özen gösterdi. Bu süreçteki hallerimizi tanımlamak için onlarca kelime kavram kullandık. Salgın günlerinde kullandığımız ve süreci tanımlayan kavramlardan beşine dair kısa bir beyin fırtınası...

TEDBİR – TEVEKKÜL

Kelime ve kavramların kadim anlamlarından kopuşlar yaşadığı günümüzde birbirinden ayırt etmeden art arda telaffuz etmemiz gereken iki hoş kelime; tedbir ve tevekküldür. Tevekkül Allah'ı vekil kabul etmek, tedbir ise O'na vekâleti bırakmak için yapılan hazırlıktır. Bu hazırlık kadim kelimamızda “esbab-a tevessül” olarak ifade edilir. Muvaffakiyet için tüm vesilelerin hakkını vermek demektir. Hasta olmamanın temel esbabı; mevsimine göre yemek ve giyinmek, her türlü kirden ve virüsten uzak durmak; temiz olmak ve temiz yaşamaktır. Salgın dönemlerinde bunlara ilave olarak salgın bölgesinden uzak durmak ve virüslü olma ihtimali olan her şeyle aramıza mesafe koymak gerekir.

SIHHAT

Kaybettiğimizde anlarımız sahip olduğumuzun kıymetini. Peygamberimiz Hazreti Muhammed Aleyhisselam “Beş şey gelmeden beş şeyin kıymetini bilin” der, bunlardan biri olarak da hastalık gelmeden sağlığın kıymetini bilmemizi öğütler.

Hastalık gelince sağlığın kıymetini herkes bilir, sağlıklı iken sağlığın kıymetini bilmek ise takva hâlidir. Bütün dünyanın korona virüsü karşısında çaresiz kaldığı dönemde herkes “önce sağlık” dedi, ancak salgına alıştıkça yeniden unuttuk sağlıklı olmanın kıymetini. İnsan en çok huzur ister. Huzurun ilk şartı sağlıklıdır. Sağlık nimettir, her nimet gibi o da kıymeti bilinsin ister, bilinmezse çekip gider. Eskiler “Allah sağlık versin, gerisi kolay” derdi. Tam da öyle, sağlık varsa kalan dertleri çözmek için gücümüz var demektir. Herkes kendi devletine sahip çıksın, çünkü “Olmaya devlet cihanda, bir nefes sıhhat gibi!”

SOSYAL MESAFE

Covid-19 salgını süresince önce zihnim sonra dilim soğuk kaldı bu ifadeye, bunun yerine “fiziki mesafe” veya “mesafeleşme” demeyi tercih ettim. “Güvenli mesafe” diyenlere de rastladım. Salgından korunmak için insanların birbiri arasında ve virüslü zeminlerle insanlar arasında virüsün yayılımını önleyici nitelikte bir boşluk oluşturmamız gerekiyordu. Buna “sosyal boşluk” veya “sosyal mesafe” demek doğ-



ru olmaz. İnsan her şartta sosyaldır, sosyal olma hâli insan için doğal bir boyut. İnsan için bu yönüyle “maddi, manevi ve sosyal boyuttan oluşan varlık” diyebiliriz. Fiziki uzaklığa rağmen dijital mecralara “sosyal medya” deyip sonra da fizikî mesafeyi sosyal mesafe olarak tanımlamak çelişki zaten. İnsanın sosyalliği, kendi başına âlem olmasının tezahürü, hiç kimse olmasa bile insan sosyalliğini kendi aleminde sağlayabilir.

ÖTEKİ

Salgın döneminin hiç telaffuz edilmeyen en anahtar kavramı... “Salgını ötekinin sorunu görmek” diye tanımlanabilecek yaklaşım, salgın günleri boyunca toplumda hakim oldu. Bu yaklaşım salgının yayılım hızını artırdı ve etki alanını genişletti. Öteki kim? Gençlere göre yaşlılar, köylülere göre şehirliler, kronik hastalığı olmayanlara göre kronik rahatsızlığı olanlar, sekülerlere göre umreciler, umrecilere göre Avrupa’ya gidip gelenler, ellerini yıkayanlara göre yıkamayanlar, bazı kan grupları-



na göre diğer kan grubunda olanlar, filan kıtada olanlarla filan kıtada olmayanlar... Oysa salgın, farklı oranlarda bile olsa her insanın maruz kaldığı bir illet idi. "Öteki" anlayışı, salgında da insanlığın aleyhine çalıştı.

EV

Salgınla birlikte yeniden keşfetmeyi arzuladığımız ancak iyi bir kâşif için şart olan merak, gayret, cehd, sabır, yetinme, mahremiyet gibi hasletleri eksilmiş modern bireyler olarak yeniden keşfetmeye tam muvaffak olamadığımız bedenimizin ve ruhumuzun yurdu; ailemizin yuvası; huzurumuzun sebebi. Modern insan evden kaçandır, her şeyi ev dışında yapmak isteyendir; dostlarıyla buluşmayı ve sohbeti, çay içmeyi, yemek yemeyi, eğlenmeyi ve oyunu... Oysa ev bunlar içindir. Eskiler "ev bark" derlerdi, bark aileyi vurgulamak içindir, insan ev ile aile olur. Eve dönüş insanın kendisine dönüşü ile ilgili bir çabadır.



ŞUNLARI SORSAK

Mehmet ŞEKER

MUKADDER
GEMİCİ

Hazırlayan

Fotoğraflar: Sedat Özkömeç



Mehmet Şeker
Gazeteci

Bir röportajında kendisini “İyi bir insan olmaya gayret eden, layıkıyla şükretmekten aciz, fukaradan biri” olarak anlatır. Bunları söyler ama bir sehl-i mümteni ustası olduğunu, güler yüzünü, inceliğini, duruluğunu, zekasını ama en çok da nüktedanlığını gizler. En sıcak gündemi süsün püsün, şöhretin uzağından titiz ve tertemiz bir Türkçe ile takip eder. Sakin durur, az konuşur ama öz konuşur. Tohum’un bu sayısında “Şeker Abi, Şunları Sorsak?” dedik, o da bizi kırmadı. En sevdiği şehri, son gördüğü rüyayı, sevindiklerini, üzüldüklerini, hayat düsturu olan cümleyi anlattı. Şunları Sorsak, Gazeteci Mehmet Şeker’le yolculuğuna devam ediyor.

1 *Peygamber Efendimiz “Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi” der. Sizin şu yalan dünyadan sevdiğiniz üç şey nedir?*

Okuma-yazmayı tek kalemde sayarsak, seyahat etmek ve dostluk, bana sevdirilenlerin başında gelir.

2 *Şehriniz hangisidir, sizi hep çeken, uzak, yakın, hayali?*

Pek çok şehir var sevdiğim. Fakat sorunuzdaki tarife uyan bir tane: İstanbul.

3 *Bir tarihi âna şâhitlik etme hakkı verilse, hangi olayı tercih ederiniz?*

İstanbul’un fethini de çok merak ediyorum ama herhalde az farkla Selimiye Camii demeliyim. Temelinden başlayıp açılışına kadar takip etmeyi çok arzu ederim. Orası kalabalık oldu, yer kalmadı dersenez, Süleymaniye Külliyesi de olur.

4 *Çocukluk arkadaşınızın kim olmasını isterdiniz?*

Mimar Sinan.

5 *En son gördüğünüz rüyayı anlatır mısınız?*

Zor bir soru. Geçmişe değil

de ileriye dönük bir rüya bu. 2453 yılındayız ve İstanbul’un fethinin bininci yılını kutluyoruz. Büyük bir kalabalık var. Nereden çıktıysa, bir avuç kalmış Yunanlılar yine tepki gösteriyorlar. Yahu niye kutlayıp duruyorsunuz, bin yıl oldu; artık bırakın kutlamayı diye... Mehter takımı fetih marşını çalarken, oradan bir genç çıkıyor. Kartal burnunu, 21 yaşında bir baba-yiğit. İsmi de Fatih Mehmet imiş. Elini burnuna yaklaştırıyor ve tepki gösterenlere dönerek, nanik yapıyor.

6 *Hayal bu ya, 19 yaşındaki hâlinizle karşı karşıyasınız, o delikanlıya ne söylediniz?*

Bu işler, hiç de senin bildiğin gibi değil birader derim. Ancak o anlamaz. Çok beylik, çok klişe bir lâkırdı olarak bakar. Nitekim o yaştaiken bana söylendiğinde, öyle bakmıştım.

7 *Hayat düsturunuz olan cümle nedir?*

“Allah kerim...”

8 *Sizi ne sevindirir?*

Tebessümle gelen, içten bir selâm. Peşinden bir de çay gelirse, harika.





9 Sizi ne üzer?

Riya. Samimiyetsizlik. Çıkar düşkünlüğü.

10 Hakkını asla ödeyemeyeceğiniz kişi/ kişiler kimdir?

Hiç şüphesiz annemle babam ve eşim.

11 Tarihî şahsiyetlerden huyu huyunuza benzeyen kim?

Tarihî şahsiyetleri, çoğunlukla yaptıkları işlerle tanıyorum. Huyları konusunda pek bilgi sahibi sayılmam. Dolayısıyla, şudur diyeceğim biri gelmiyor aklıma. Diyebilirim ki bu soru çalışmadığım yerden geldi.

12 Kur'an-ı Kerim'de sizi en çok etkileyen âyet, emir veya kıssa hangisidir?

Yusuf kıssası ile Hz. İbrahim ve Hz. İsmail ilk aklıma gelenler.

13 Uzun bir seyahate çıkacaksınız, kiminle çıkmak isterdiniz?

Mustafa Cambaz'la. Fakat o gelmez. Dört senedir onsuz çıkıyoruz seyahatlere. 15 Temmuz'da şehit olmasaydı, durum değişirdi. Yalnız, bu soruya da târihi bir şahsiyet eklemek mümkün ise büyük seyyahımız Evliya Çelebi ile dünyayı gezmek güzel olurdu diye düşünüyorum.

14 Neyi yaptığınız için pişmansınız?

O kadar çok ki... Bir tanesini seçip söylemek zor. Fakat her zaman çok şükrediyorum. Zaten hayat böyle bir şey. Eğrisiyle, doğrusuyla. Burada, Karadeniz'de çok kullanılan bir sözün tam yeri: "Öyle de olmayaydı, böyle de olacağı yoğidi."

15 Neyi yaptığınız için memnunsunuz?

Vicdanımın sesini dinlediğim için. Yazıdan uzak yaşamadığım için. Gizlice, annemin ayağının altına öptüğüm için. Babamı hep hoş tutmaya çalıştığım için. Eşime sıklıkla gel bir yerlere gidelim dediğim için. Velhasıl, memnuniyet sebebi olarak epeyce madde sayabilirim.

16 Hayatınızın dönüm noktası/noktaları nelerdir?

Bütün başlangıçlar, bir dönüm noktasıdır aslında. Biz bazılarını sonradan idrak ederiz veya farkına bile varmayabiliriz. Basit bir örnek vereyim: İlkokula başlamak. İsterseniz, ilkokula başlamadığınızı düşünün... Veya sıradan bir şey de hayatı değiştirebilir. Yerdeki bir taş kenara çekmek için eğildiğinizde, bir metre yukarıdan bir kaza kurşunu geçebilir.

17 Yarın ne olmasını istersiniz?

Güzel bir yağmur yağsa, ne iyi olur.

86 YILLIK ESARETTEN İLK REKATTA FETİH SURESİ'NE:

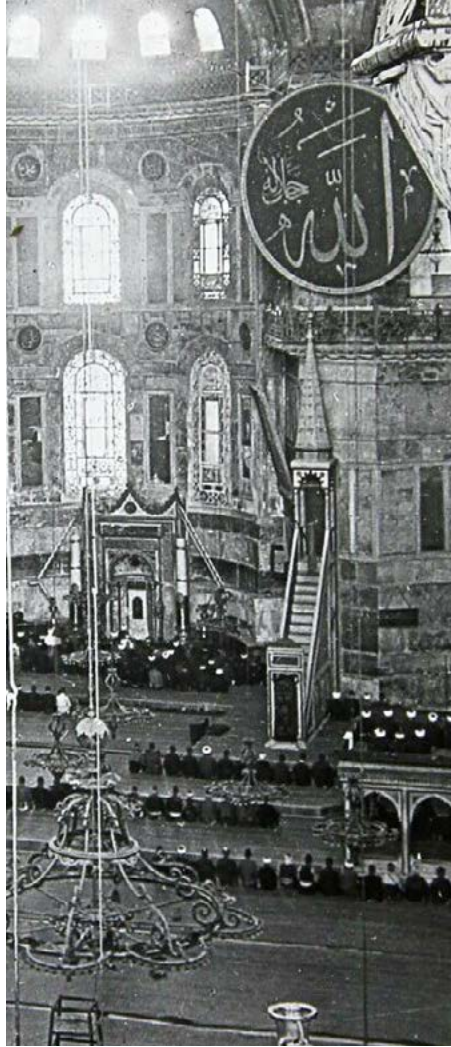
AYASOFYA-İ KEBİR CAMİİ ŞERİFİ

1934 yılında alınan tartışmalı kararla müzeye çeviren Ayasofya'nın içinde namaz kılanlar gözaltına alınırken Papa'nın dua etmesine izin verilmesi krizi, bazı dönemlerde bakımsızlıktan çöp esaretine mahkum edilmesi, kutsal mekanın içinde yapılan dans gösterisi ve yıllar süren müze esaretinden sonra Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi ünvanını alarak yeniden cami olarak açılmasına uzanan hikayesi, birçok tarihi olayı da içinde barındırıyor.

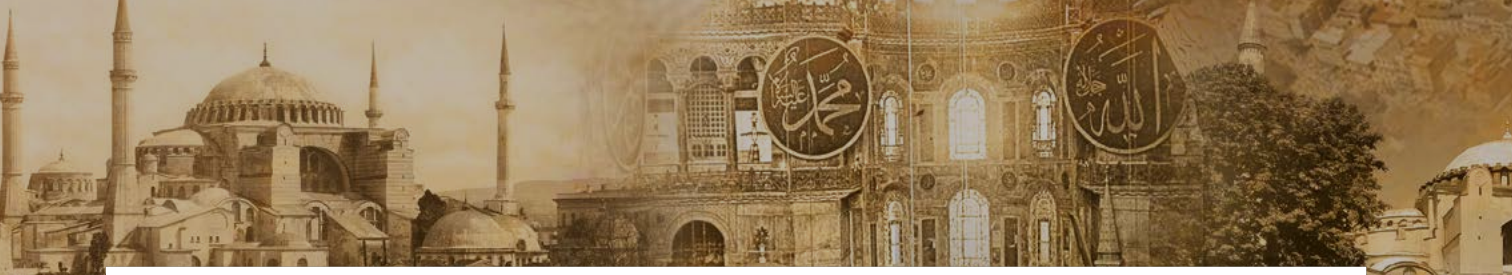
Cumhuriyet'in ilanından 11 yıl sonra, tarihler 1934'ü gösterdiğinde alınan Bakanlar Kurulu kararıyla fethin sembolü Ayasofya 'müze' olarak tanımlandı. Bu karar, 86 yıl sürecek ulusal ve uluslararası pek çok tartışmanın da fitilini ateşledi.

PAPA'NIN DUASI

1950'li ve 60'lı yıllarda bir kısım gazeteler tarafından "maddi getirisi" üzerinden haberleştirilen Ayasofya, 26 Temmuz 1967'de ilk krize sahne oldu. Türkiye'yi ziyaret eden Papa 6. Paulus, Cumhurbaşkanı Sunay ve Başbakan Demirel tarafından İstanbul'da ağırlandı. Ayasofya'yı ziyaret eden Papa burada diz çöküp dua etti, istavroz çıkardı.



TAHA HÜSEYİN
KARAGÖZ



Paulus'un bu hamlesi karşısında kol saati hediye ettiği Cumhurbaşkanı Sunay'ın ve çalışma masası takımı verdiği Başbakan Demirel'in hiçbir tepki göstermemesi infiale neden oldu.

Yurdun dört bir yanından yükselen tepkiler, Milli Türk Talebe Birliği'nin eylemiyle sembolleşti. Aralarında İsmail Kahraman'ın da olduğu bir grup MTTB'li Ayasofya'ya girerek namaz kıldı. Namaza duran gençler apar topar gözaltına alındı.

"BUGÜN MÜ YARIN MI BİLEMEM..."

Necip Fazıl Kısakürek MTTB'de gerçekleştirdiği Ayasofya konferansında, 55 yıl sürecektir mücadeleyi şu sözlerle özetliyordu:

"Gençler! Bugün mü yarın bilemem. Fakat Ayasofya açılacak. Türk'ün bu vatanda kalıp kalmayacağından şüphesi olanlar Ayasofya'nın da açılıp açılmayacağından şüphe edebilir. Ayasofya açılacak. Hem de öylesine açılacak ki, kaybedilen bütün manalar zincire vurulmuş, kan revan içinde masumlar gibi ağlaya ağlaya üstünü başını yırtı yırtı onun açılan kapılarından dışarıya vuracak."

SİYASETTE İLK ADIMLAR

Siyaset dünyasında Ayasofya hakkındaki ilk çıkış, genç politikacı Necmettin Erbakan'dan geldi. Milli Nizam Partisi'nin lideri Erbakan'ın en büyük vaadi

"Parlamentoyu Ayasofya'da toplamak" oldu.

Erbakan'ın Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde koalisyon ortağı olmasıyla, Ayasofya ilk kez Bakanlar Kurulu gündemine geldi. Devlet Bakanı Hasan Aksay'ın, "Ayasofya kararı hukuka aykırıdır" çıkışı, koalisyon hükümetinde deprem etkisi yaptı. Milli Nizam Partisi 'fetihçi ruhla' hareket etmekle suçlanıp, söz konusu teklif gündeme dahi sokulmadı.

Tartışmalara, '1934 kararname-si'nde imzası bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar son noktayı koydu: Atatürk'ün verdiği karar isabetlidir. Ayasofya müze olarak kalmalıdır.



GENİŞ ÇAPLI EYLEMLER BAŞLADI

Ancak Milli Nizam Partisi ve Milli Türk Talebe Birliği örgütleri, halkın Ayasofya talebini kitlesel eylemlere dönüştürdü. “Zincirler kırılсын Ayasofya açılсын” sloganının icat edildiği Sultanahmet Meydanı mitingleri düzenlendi. Erbakan’ın hemen yanında tanıdık bir sima, genç politikacı Recep Tayyip Erdoğan yer alıyordu.

Devletin eylemlere refleksi sert oldu. Kalabalığa polis müdahale ederken, savcılık soruşturma başlattı.

70’lerin sonuna gelindiğinde bakımsızlıkla gündeme gelen Ayasofya ve çevresi, çöplerin meskeni olmuştu. Koku ve sinek esaretindeki Ayasofya, uzun süre ziyaretçisiz kaldı.

YILLAR SONRA YAŞANAN İLKLER

Ayasofya’da yıllar sonra ilk Kur’an tilaveti, ezan ve Hünkar Mahfilinde ilk cuma namazı 8 Ağustos 1980’de kılındı. İktidarda Süleyman Demirel’in liderliğindeki Adalet Partisi vardı. Demirel’e Ayasofya gücünü veren ise kendisini dışarıdan destekle hükümet yapan MSP ve MHP idi.

Yıllar sonra; Cumhurbaşkanı Turgut Özal 1 Şubat 1991’de İstanbul Müftü Yardımcısına Ayasofya’nın dört minaresinden ezan okunması ve namaz kılınması

talimatını verdi. İmam ataması yaptırdı.

O dönem Yıldırım Akbulut başbakanlığındaki hükümetin, sağ kanadı tarafından gündeme getirilen “Ayasofya Camii” teklifi yine bakanlar kurulundan döndü. Adı dahi Ankara’yı karıştıran düzenlemeyle ilgili SHP lideri Erdal İnönü “Atatürk’ün müze yaptığı yer müze olarak kalır” derken, TMMOB söz konusu teklifi “15. yüzyıla öykünme”, Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri ise “Laik devlete yapılmış eylemlerin parçası” olarak nitelendirdi.

Bu sırada Ayasofya’da “Sevgi Konserleri” düzenleniyor, tarihi yapının altın ve gümüş süslemeleri bakımsızlıktan çürüyor, Atina “Yeniden kilise yapılsın ve ibadet için bize tahsis edilsin” diyecek kadar ileri gidebiliyordu.

DANS İZİNİ KRİZİ

1995 yılına gelindiğinde fethin sembolü, dans tartışmalarına konu oldu. Adını Bizans dönemi kiliselerinin giriş bölümüne verilen ‘Narthex’ten alan Mimar Sinan Fakültesi dans topluluğunun, Ayasofya’da gösteri yapacağı program gündeme bomba gibi düştü.

Halkı Ayasofya önüne yığan gösteriyle ilgili, siyasetin sağ kanadı “İşgal döneminde bile Ayasofya’yı bu kadar kirletmedik” derken, dönemin Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emre Kongar “Bakan-

lık olarak biz bu projeyi yüzde yüz destekliyoruz” açıklamasında bulunurken, Aziz Nesin de “Ayasofya klasik oyunlar için çok uygun. Tepki gösterenler biraz uygar olsun” ifadelerini kullanmıştı.

İSMAİL KANDEMİR’İN SAVAŞI

Erbakan’ın 11 aylık Refahiyol hükümetinde tasarladığı ancak 28 Şubat’a takılan Ayasofya hayali, İsmail Kandemir’in 2005’te açtığı davayla hukuki boyut kazandı. 2008’de Danıştay’dan ret alan Kandemir pes etmeyerek yeniden itirazda bulundu. 2016’da açılan dava 2018’de yine hüsrarla sonuçlandı. Kandemir’in, Türkiye tarihine damga vuracak kararın alınacağı son başvurusu, bu kez 10 Temmuz 2020’de Danıştay’ca onandı.

ERDOĞAN 86 YILLIK HASRETİ BİTİREN İMZAYI ATTI

Hukuki altyapının oluşmasıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan, 86 yıldır beklenen kararnameyi imzaladı. 14 günde tüm hazırlıklar tamamlanıp Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi, kapılarını cuma namazı için açtı.

Dünyanın saniye saniye takip ettiği ilk cumada Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, ilk rekatta 86 yıldır Ayasofya’nın cami olması için okunan milyonlarca Fetih Suresi’nin sonuncusunu okuyordu...

TOHUM
ve FİKİR DERGİSİ

Tohum



FETİH ÖZEL SAYISI

Tohum
aylık

ve SANAT DERGİSİ

Diyaret İşleri Başkanlığının
Manıan Saldırı





İSTANBUL

FETHİ G

İDAR

DAGITIMI SATILAMAZ

tohum

aylık

İR ve SANAT DERGİSİ

HER MAYIS
Kerim AYTEKİN

İÇTEN Mİ YIKILIYORUZ?
TİMURTAŞ UÇAR

MAYISIN İNSANI
Kemal SANDIKÇI

MEDRESE TUL MÜTEHASSİSİN
Veli ERTAN

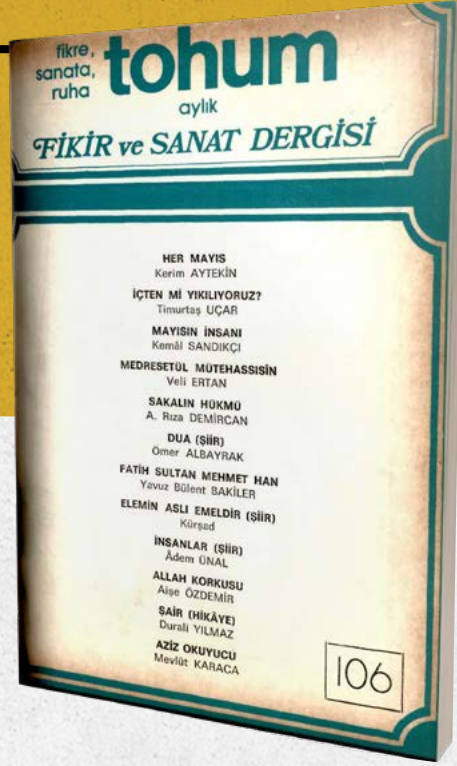
SAKALIN HÜKMÜ
A. Rıza DEMİRCAN

DUA (SİR)
Ömer ALBAYRAK

FATİH SULTAN MEHMET HAN
Yavuz Bülent BAKİLER

ELEMİN ASLI EMELDİR (SİR)
Kürsed

İNSANLAR (SİR)
Adem ÜNAL



KERİM
AYTEKİN

Yazar

HER MAYIS BÖYLEDİR

Her sene mayıs ayında başka bir hüzün çöker içimize, nice baharların matem olduğu şehrimizde mayısın bu berrak bu diriltici havasını bir acı hisseder ciğerlerimiz.

Sultanahmet meydanından Topkapı Sarayı istikametine doğru yürüyüp bir tarihi temaşa ile inmek isteseniz cedlerin o yaşatıcı iklimine... Başaramazsınız... bunu. Düğüm düğüm olur bahar; düğümlenir ihtişam boğazınıza! Boğulur gibi olursunuz bu berrak yaşatıcı bahar havasında.

Avrupa'nın bilmem hangi ülkesinden kalkıp gelmiş rengarenk bir sürü insan şen şakrak ve de hayran dolaşıp şuh kahkahalarla doldururken meydanı, siz gülemezsiz sevinemezsiniz. Çünkü şen esen olmak bir

ruhi sürûr meselesidir. Ruhunuz kasvetliyse gülemez, mesûd olamazsınız. Bir çinli ne güzel söylemiş:

“Dünya geniş olmuş neyleyim Ayakabım dar olduktan sonra. Neyleyim baharı güzel olmuş ben bana ya dolduktan sonra!”

Dört yüz yıl kös sesleri dinlemiş meydanlar, bir o kadar yıl ezan nağmeleriyle inlemiş, yankılanmış duvarlar, manasını bilmedikleri yabancı kelimeleri birbirinin suratına çarpa çarpa yosun tutmuş kahrından. Yüzlerce turistin çevrelediği Ayasofya işgal edilmiş bir şehir manzarası arz ediyor. Minareleri var fakat ezanı yok, iskeleti var fakat ruhu yok, asli hüviyetinden sıyrılmış, el aleme çok ucuz pahaya bizzat varisleri tarafından satılmış Ayasofya! Bu zarar karşısında insan hiç baharın güzelliğini hissedebilir mi? Taş olması lazım hissedilen yüreklerin gülmesi için. Ağlaması lazım gören gözlerin Ayasofya için.

“Bugün hanümansız bir serseriyim diyarında...” diye hissiyatımı dile ge-

tiren merhum şairi yâd ederken, “Öz yurdunda garipsin öz vatanında parya” diyen şairi düşünürken, halinin muhasebesini yapmalı inanan genç!

Davamızın temel taşı gençliğin hali hepsinden daha acı verici. Zira ecdadın eserine eser katması icap eden nesil onun eserini dahi muhafaza edemez bir halde, onun bekçiliğini dahi yapamıyor.

20. yüzyılın en kalleş, en acımasız silahlarından biri olan propaganda silahıyla gencimizi yabancı güçler öylesine vurmuş ve tesirsiz hale getirmiş ki artık ümit bağladığımız inanan gençlik dahi İslam’ın da asla tasvip etmediği bir çizgiye, yuvarlanmış, aktivitesini yitirmiş, tebliğ ve irşad metoduyla meselenin üstüne üstüne gitmesi lazım gelirken kendine has değerlerin pasif savunmasını dahi yapamaz duruma gelmiştir.

Bütün bu korkunç neticeler hep mürettep bir propagandanın sonucudur. Bu propaganda öyle melun bir çark ile işliyor ki, sloganları genç beyinleri öyle-

sine hipnotize etmiş ki kurtuluş çok uzak görünüyor. İşte o propaganda silahından çıkan bir kurşun. Hedefte bilhassa gençliğin beynindeki muhakeme merkezi: “Canım koskoca Sultanahmet Camii cemaatle dolmuş ki Ayasofya Camii olsun” diyorsunuz?

Ayasofya olmasaydı biz o meydana dahi namazımızı kılamayacak mıydık ki Ayasofyayı cami yaptık? Yeryüzünün Müslümana mescit olduğunu bilmediğimizden mi? Ayasofya tekrar ibadete açılın diyoruz? Mesele taş toprak vesairenden mamul olan bina meselesidir mi ki biz Ayasofya da namaz kılacağız burayı tekrar camiye çevirin diyoruz?

Meseleyi kasten bu noktaya getirip bu kadar basite bilerek indirgeyen, maksatlı kişiler bir yana işin bir hakimiyet ve mahkumiyet meselesi olduğunu bilen inananların şuna ne mana verilmeli?

Ayasofyayı asli hüviyetinden çıkarıp 500 yıllık hayatına tarihe gömmekle neyi halledebileceğimizi zannediyoruz?

Heyhat ne büyük hamakat!.. Ne büyük ham hayal? Bakınız koca bir ömrünü Avrupalıyı okumak ve anlamak için harcayan ve şu anda iki gözünü o batılıyı okuya okuya kaybeden sayın Cemil Meriç Avrupalının iç yüzünü nasıl koyuyor ortaya:

Bütün Kur’anları yaksak, camileri yıksak, Avrupalının gözünde Osmanlıyız. Osmanlı yani İslam, karanlık. Tehlikeli düşman bir yığın, Avrupalı maddeciliğine rağmen Hristiyandır. Hristiyan için tek düşman biziz haçlı ordularını bozgun dan bozguna uğratan korkunç ve esrarlı kuvvet. Genç müselsel zilletler sonunda ihtiyar devin zaaflarını keşfeder. Ahde vefa, civanmertlik, merhamet. Aşağıdan alır, hulus çakar, yaltaklanır, ve nihayet alt eder dev. Cenk meydanında değil yatak odalarında kazanılan bir zafer. Zavallı Türk aydını.. Batılı dostları alınmasınlar diye hazinelerini gizlemeye çalışır. Sonra unuttur hazineleri olduğunu. Düşmanın putlarını takdis eder. Hayranlıklarını benimser dev papağanlaşır. (Umrandan Uygurluğa İst. 1977 s.9)

Ayasofyayı karanlıklara gömsekde, ezan seslerini susturup, kubbesinde 500 sene akis yapan tekbir sadâlarını sustursakda, yaranmak istediğimiz kişiler nazarında Osmanlıyız. Müslümanız. Türküz ve bu vasıflarımızla onlar tarafından asla benimsenmeyen bir toplumuz. Tarihine dinine, örfüne sahip çıkanlara batının ileri karakol görevlisiymiş gibi “fanatikler” diye saldıranlara rağmen batılılar nazarında asla onlarla bağdaşmayacak bir toplumuz. Hatta Ayasofya’yı onlara versek. İstanbul’u terk etsek dahi, Anadoluyu da bizde çok görecektik kadar fanatik, bağnaz, kindar, tutucu bir toplumdur batılı toplumu.

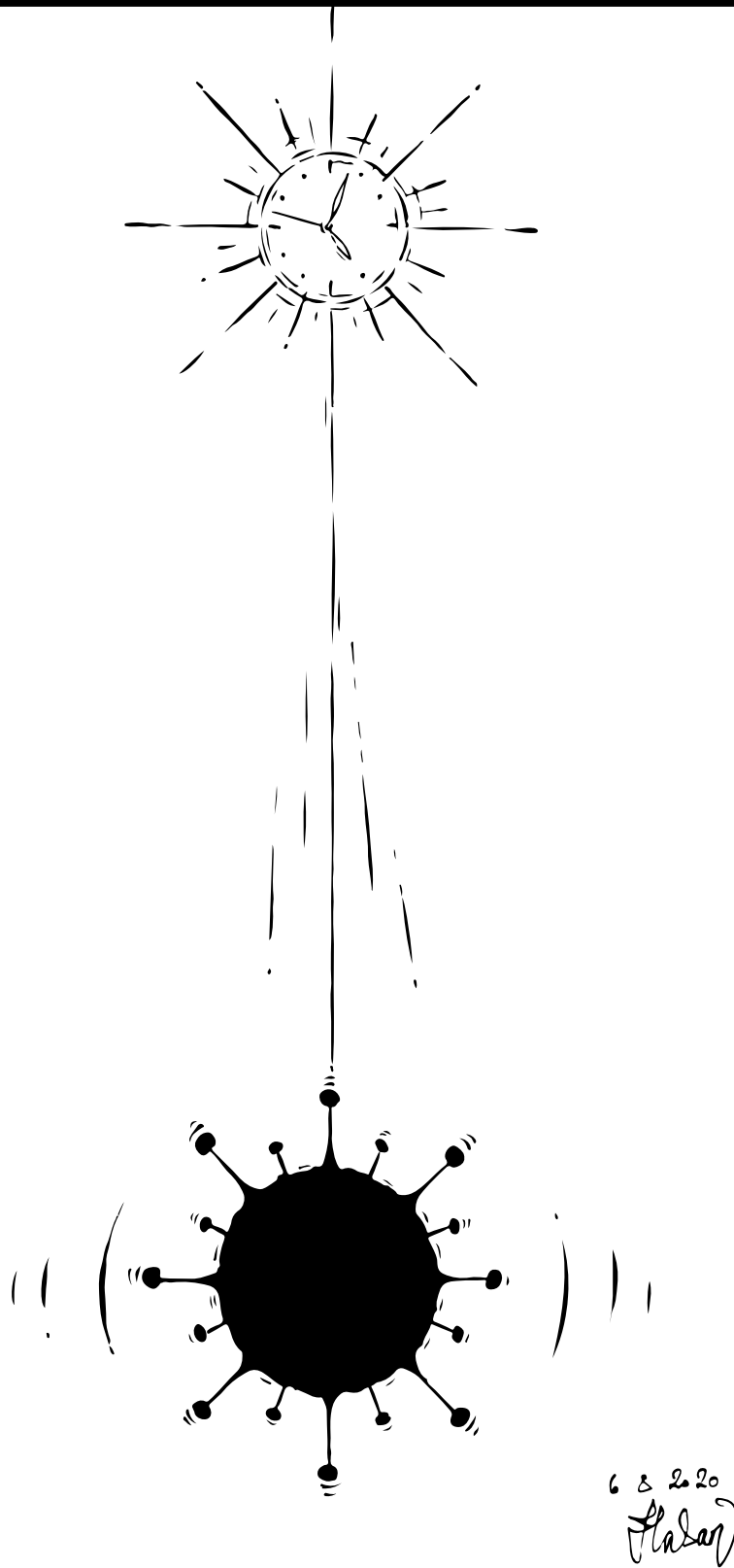
Geçenlerde bir milletvekili arkadaşımız söyledi. Ayrıca televizyonda ki bir açık oturumda bir parti temsilcisinden dinledik: Avrupa parlamentosu toplantısında Yunan delegasyonundan Leydi Flamin nâm bir kokana bizimkilere “ İstanbul almakla hiç iyi etmediniz” demek cesaretini göstermiş. Beşyüz yıllık bir kini yetmişlik yüreğinde taşıyarak ne kadar insancıl, modern bir batılı olduğunu açıkça ilan etmiş.

Onlar öyle iken biz niye böyleyiz? Biz neden her baharı zehir eder kendimize, her 29 Mayıs’ta gözyaşlarımızı içimize akıta akıta uzaktan seyrederek Ayasofya’yı. Ayasofya’yı neden sadece namaz kılmak için bir mekan kabul ederiz? Neden Türk’ün şahsiyetine, imanına bir tecavüz saymayız o nun bu halini. Neden?

Toplumları köleleştirmenin modern metodu olan kültür emperyalizminin, gencimizin imanını daha baharında iken söndüren bu menfur samyelinin esişini, neden durdurmak istemeyiz? Batılının iki yüz yıl evvel içimize girerek bizden kopardığı, cemiyetimize yadlaşmış aydın duyamaz bu duyduklarımızı.

Bizim her 29 Mayıs’ta yaşlı gözlerle Ayasofyaya baka baka üçüncü Ahmet Çeşmesi’ne doğru yürürken duyduğumuz melali bu tip insanlar hissedemez.

Her senenin mayıs ayında başka bir hüznün çöker içimize nice baharları matem oldu şehrimizde mayısın bu berrak ve diriltici havasını bir acı hisseder ciğerlerimiz..



Ekmeden Biçmek Mümkün mü?

Sağlıklı nesiller için...



| nar yayınları |

Maltepe Mah. Litros Yolu Sok. Fatih Sanayi Sitesi
No: 12 Kat: 2 Daire: 266-267 • 34010 Topkapı-Zeytinburnu/İstanbul
Tel: +90 (212) 512 37 69 Faks: +90 (212) 512 31 42
www.naryayinlari.com • narcocukeditor@gmail.com



f /nar.yayinlari
t /nar_cocuk
i /nar.cocuk





İktisatEvim

444 00 14 | www.iktisatevim.com.tr

*Bu Koltuk
Sizi Ev Sahibi
Yapar!*



İktisatEvim

Büyük hayallere, iktisatlı çözümler...



Animasyon tanıtım filmini izlemek için barkodu okutunuz.